

บทที่ 3

หลักกฎหมายระหว่างประเทศ และพระราชบัญญัติ

เจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562

ในส่วนบทที่ 3 นี้ ผู้วิจัยศึกษาถึงหลักการสากลตามอนุสัญญาสหประชาชาติและกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งประเทศไทยเป็นรัฐภาคีสมาชิก รวมถึงกฎหมายต่างประเทศ ทั้งในประเทศที่ใช้ระบบจารีตประเพณี (Common Law) และประเทศที่ใช้ระบบลายลักษณ์อักษร (Civil Law) อย่างประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษและเครือรัฐออสเตรเลีย ที่เกี่ยวข้องกับมาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาการออกข้อกำหนดใด ๆ เพื่อระงับเหตุความไม่สงบเรียบร้อยภายในบริเวณศาลและการบังคับทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดในบริเวณศาล และศึกษาถึงหน้าที่อำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจศาล ตามพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562

3.1 มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาตามกฎหมายระหว่างประเทศ

การคุ้มครองพยานเป็นหัวใจของกระบวนการยุติธรรม แต่ละประเทศจึงมีการคุ้มครองพยานที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและบริบทของแต่ละประเทศ องค์การสหประชาชาติจึงได้วางหลักการเรื่องการคุ้มครองพยานตามอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 (The United Nations Convention against Transnational Organized Crime 2000)¹ กำหนดมาตรการคุ้มครองพยานให้เป็นไปได้ในทิศทางเดียวกันและมีมาตรฐาน เป็นเครื่องมือสำคัญที่นานาอารยประเทศต้องร่วมกันต่อต้านอาชญากรรมองค์กรข้ามชาติ ประเทศภาคีสมาชิกได้ลงนามร่วมกัน ในการประชุมที่เมือง Palermo ประเทศอิตาลี วันที่

¹ อนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 (The United Nations Convention against Transnational Organized Crime 2000). (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: https://www.unodc.org/documents/middleeastandnorthafrica/organisedcrime/UNITED_NATIONS_CONVENTION_AGAINST_TRANSNATIONAL_ORGANIZED_CRIME_AND_THE_PROTOCOLS_THERETO.pdf [2566, 10 พฤษภาคม]

12-15 ธันวาคม ค.ศ. 2000 สำหรับประเทศไทยได้ลงนาม เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม ค.ศ. 2000) (พ.ศ. 2543) และมีผลบังคับใช้วันที่ 29 กันยายน ค.ศ. 2003 (พ.ศ. 2546)

ประเทศไทยได้นำหลักอนุสัญญาฉบับดังกล่าวนี้ เข้าสู่กระบวนการให้สัตยาบันภายใต้กฎหมายแห่งราชอาณาจักรไทย เมื่อวันที่ 17 ตุลาคม ค.ศ. 2003 (พ.ศ. 2546) ได้วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน ข้อ 24² ระบุว่า รัฐภาคีแต่ละรัฐจะต้องใช้มาตรการทั้งหลายที่เหมาะสมภายในวิถีทางของตน เพื่อให้ความคุ้มครองพยานมีประสิทธิภาพในการดำเนินคดีอาญา พยานเป็นผู้ให้การที่เกี่ยวข้องกับความผิดที่ครอบคลุมตามอนุสัญญา คุ้มครองญาติและบุคคลที่ใกล้ชิดกับพยาน ตามความเหมาะสมกับมาตรการดังกล่าวต้องไม่ทำให้เสื่อมสิทธิของจำเลย ภายในขอบเขตที่จำเป็นและกระทำได้ การย้ายบุคคลเหล่านั้น ไปอยู่ที่อื่น และเท่าที่เห็นจำเป็น การไม่เปิดเผยหรือจำกัดการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับรูปพรรณและที่อยู่ของบุคคลดังกล่าว หรือจัดให้มีกฎเกณฑ์ทางพยานหลักฐานที่อนุญาตให้พยานสามารถกระทำได้ในลักษณะที่ทำให้แน่ใจว่าพยานได้รับความปลอดภัยหรือรัฐต้องพิจารณาจัดทำความตกลงหรือข้อตกลงกับรัฐอื่น เพื่อย้ายบุคคลไปอยู่ที่อื่น³

องค์การสหประชาชาติได้กำหนดแนวปฏิบัติสำหรับการคุ้มครองพยานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรม (Good Practices for the Protection of Witnesses in Criminal Proceedings Involving Organized Crime 2008)⁴ เป็นแบบอย่างในการคุ้มครองพยานให้แก่รัฐภาคีสมาชิก มาตรการพิเศษของแต่ละประเทศต่างมีการกำหนดเงื่อนไขและวิธีการบังคับใช้กฎหมายหลากหลายต่างกันขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละประเทศ แต่สิ่งที่เหมือนกันคือการคุ้มครองพยานหรือบุคคลที่พยานร้องขอได้รับความปลอดภัยสูงสุดและเกิดความเชื่อมั่นกับการ

² อนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 (The United Nations Convention against Transnational Organized Crime 2000). (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: https://www.unodc.org/documents/middleeastandnorthafrica/organisedcrime/UNITED_NATIONS_CONVENTION_AGAINST_TRANSNATIONAL_ORGANIZED_CRIME_AND_THE_PROTOCOLS_THERETO.pdf [2566, 10 พฤษภาคม]

³ มนต์ชัย จงไกรรัตนกุล. (2558). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*. หน้า 236.

⁴ แนวปฏิบัติที่ดีสำหรับการคุ้มครองพยานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรม (Good Practices for the Protection of Witnesses in Criminal Proceedings Involving Organized Crime 2008). (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : https://www.unodc.org/documents/middleeastandnorthafrica/organised-crime/Good_Practices_for_the_Protection_of_Witnesses_in_Criminal_Proceedings_Involving_Organized_Crime.pdf [2566, 10 พฤษภาคม]

เบิกความต่อศาลดังกล่าว ผลของการกระทำดังกล่าวส่งผลให้การพิจารณาคดีอาญาเป็นไปด้วยความยุติธรรม ดังนี้⁵

3.1.1 มาตรการด้านกายภาพ

มาตรการเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมทำให้เกิดความปลอดภัยแก่พยานและครอบครัวของพยาน อาทิเช่น การจัดหาสถานที่ที่ปลอดภัยให้พยาน อาจกระทำโดยการย้ายที่อยู่ของพยาน และบุคคลใกล้ชิด การจัดหาอุปกรณ์ที่เป็นเครื่องมือในการรักษาความปลอดภัย เป็นต้น ผู้วิจัยทำการศึกษากฎหมายของต่างประเทศ ดังนี้⁶

ประเทศสหรัฐอเมริกา ประมวลกฎหมาย (United States Code) บรรพ 18 (Title 18) อาชญากรรมและกระบวนการทางอาญา (Crimes and Criminal Procedure) ส่วน 2 (Part II) หมวด 224 (Chapter 224) มาตรา 3521 (Section 3521) (a)(1), (b)(1)⁷ กำหนดผู้ได้รับความคุ้มครองไว้ได้แก่พยาน ผู้ที่จะเป็นพยานหรือมีแนวโน้มที่จะเป็นพยาน ตลอดจนสมาชิกในครอบครัว หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดพยาน อาจจะได้รับอันตรายจากการไปเป็นพยาน

การให้ความคุ้มครองพยานสามารถกระทำโดยการย้ายถิ่นที่อยู่และการคุ้มครองโดยประการอื่นตามที่รัฐมนตรีกระทรวงยุติธรรมเห็นสมควร เช่น การทำร้ายร่างกาย การให้ประกันเรื่องสุขภาพเรื่องความปลอดภัย เรื่องสวัสดิการของบุคคล จิตใจและการปรับตัวเข้าสู่สังคมครอบครัวและบุคคลที่ใกล้ชิดกับพยานดังกล่าว U.S. Marshals เป็นหน่วยงานที่กำหนดไว้ใน United States Code Title 28, part II, Chapter 37 Section 561 สังกัด กระทรวงยุติธรรม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม มีอำนาจหน้าที่ในการนำมาตรการทางกายภาพไปปรับใช้กับพยาน และมีอำนาจออกข้อบังคับดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ดังต่อไปนี้

- (1) การเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล ของพยานหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง
- (2) จัดที่พักอาศัยให้กับพยาน
- (3) จัดให้มีการขนของ เครื่องใช้เพื่อให้เข้าไปอยู่ในสถานที่พักแห่งใหม่
- (4) จ่ายค่าเลี้ยงชีพที่เพียงพอ

⁵ มนต์ชัย จงไกรรัตนกุล. (2557). *ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. หน้า 236.

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 236.

⁷ ประมวลกฎหมาย (United States Code) บรรพ 18 (Title 18) อาชญากรรมและกระบวนการทางอาญา (Crimes and Criminal Procedure). (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/3521>. [2566, 10 พฤษภาคม]

- (5) ช่วยให้พยานมีงานทำ
- (6) ให้ความช่วยเหลืออย่างใด ๆ เพื่อให้เขาสามารถดำรงชีพอยู่ได้ในสังคมใหม่
- (7) ปกปิดหรือปฏิเสธที่จะเปิดเผยชื่อหรือสถานที่ของพยานที่ได้รับการคุ้มครองหรือข้อเท็จจริงใด ๆ ที่เกี่ยวกับ พยานหรือ โครงการคุ้มครองพยาน ยกเว้นการมีคำสั่งศาลโดยการร้องขอของมลรัฐหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐในท้องถิ่น

(8) รักษาความลับของชื่อตัว ชื่อสกุล รวมถึงสถานที่อยู่ของพยานในกรณี ที่ต้องมีการบันทึกในทะเบียนประวัติอาชญากรรม ภายใต้กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาหรือมลรัฐ⁸

เครือรัฐออสเตรเลียเจ้าหน้าที่ตำรวจมีหน้าที่คุ้มครองพยานตลอดระยะเวลา 24 ชั่วโมง มีอำนาจโยกย้ายที่อยู่ผู้ให้เบาะแสไปยังสถานที่อื่น ๆ พร้อมทั้งมีการเปลี่ยนรูปพรรณสัณฐาน โดยจัดตั้งองค์กรเพื่อคุ้มครองพยานที่จะให้การเป็นพยานต่อองค์กรอาชญากรรม ต่อมาโครงการดังกล่าวได้รับการพัฒนาจนเป็นกฎหมายในระดับประเทศและให้ความคุ้มครองในระดับที่สูงขึ้น ส่งผลทำให้การปราบปรามอาชญากรรมประสบความสำเร็จมากขึ้น⁹ เงื่อนไขและข้อกำหนดดังกล่าวได้ถูกบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน ค.ศ. 1994 (Witness Protection Act 1994)¹⁰

ประเทศอังกฤษหรือสหราชอาณาจักร พระราชบัญญัติคดีเยาวชนและพยานหลักฐาน ในคดีอาญา ค.ศ.1999 (The Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999 (YJCEA))¹¹ ให้ความคุ้มครองพยานกรณีคดีที่มีความร้ายแรงมาก และมีความเสี่ยงที่พยานจะเป็นอันตราย อาจต้องมีการย้ายที่อยู่พยานบุคคลไปอยู่อีกที่หนึ่ง กล่าวคือ อาจให้พยานไปอยู่นอกภูมิภาคในในเมืองอื่นที่อยู่ภายในสหราชอาณาจักรก็ได้¹²

3.1.2 มาตรการด้านความปลอดภัย

มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานและบุคคลในครอบครัวจากการถูกประทุษร้าย ได้แก่ การจัดเจ้าหน้าที่ไปคุ้มครองความปลอดภัย การปกปิดที่อยู่ของพยาน การรักษาความลับที่

⁸ มนต์ชัย จงไกรรัตนกุล. อังแล้วเชิงอรรถที่ 5. หน้า 237.

⁹ มนต์ชัย จงไกรรัตนกุล. อังแล้วเชิงอรรถที่ 5. หน้า 237.

¹⁰ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน ค.ศ. 1994 (Witness Protection Act 1994). (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : https://parlinfo.aph.gov.au/parlInfo/download/publications/18139/upload_pdf/HPP042016000929.pdf;fileType=application%2Fpdf#search=%22publications/18139%22. [2566, 10 พฤษภาคม]

¹¹ พระราชบัญญัติคดีเยาวชนและพยานหลักฐานในคดีอาญา ค.ศ.1999 (The Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999 (YJCEA)). (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1999/23/pdfs/ukpga_19990023_en.pdf. [2566, 10 พฤษภาคม]

¹² มนต์ชัย จงไกรรัตนกุล. อังแล้วเชิงอรรถที่ 5. หน้า 238.

เกี่ยวข้องกับกำรดำเนินกำรคุ้มครองพยาน เป็นต้น ในแต่ละประเทศจะมีลักษณะของกำรใช้มาตรการเกี่ยวกับสถานะของพยานต้งกันผู้วิจัยทำกำรศึกษากฎหมายของต้งประเทศต้งนี้¹³

ประเทศสหรัฐอเมริกา กำหนดให้ควมคุ้มครองผู้ให้ข้อมูลในคดีสำคัญ โดยเฉพาะที่ เกี่ยวข้องกับกำรก่อกำรร้ายหรือกำรกรรรมข้อมูล และได้กำหนดโปรแกรมที่เรียกว่า Witness Security Program (WITSEC) ปรากฏอยู่ใน United States Code Title 18, part II, Chapter 204 Section 3073 และ 3076¹⁴ กฎหมายได้ปกปิดที่อยู่หรือข้อมูลต้ง ๆ ของพยาน United States Marshals มีหน้าที่ให้ควมคุ้มครองพยานตลอด 24 ชั่วโมง ขณะเมื่อพยานไปให้กำรหรือเบิกควม ต่อศาล¹⁵

เครือรัฐออสเตรเลีย ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ มีอำนาจรับผิดชอบในกำรคุ้มครอง พยาน รวมถึงเป็นผู้รับลงทะเบียนพยานที่เข้าสู่โครงการ โดยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ผู้บัญชาการ ตำรวจแห่งชาติ หรือบุคคลที่ได้รับกำรแต่งตั้งและบุคคลที่ได้รับมอบหมายจากผู้บัญชาการ ตำรวจแห่งชาติ มีอำนาจเข้าถึงข้อมูลลงทะเบียนได้ โดยจะต้องผ่านการตรวจสอบและกำรประเมิน ควมนำไว้วางใจ จากระบบกำรจัดเก็บทะเบียนในชั้น “ลับ” หรือ “ลับที่สุด”

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน ค.ศ. 1994 (Witness Protection Act 1994)¹⁶ กำหนดโทษผู้เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับชื่อแสดงตัวหรือแหล่งที่อยู่ของบุคคลที่เป็นหรือได้เป็นผู้เข้าร่วม แห่งเครือจักรภพหรือที่จะทำ ให้เกิดควมเสื่อมเสียแก่ควมปลอดภัยของบุคคลต้งกล่าว บทลงโทษ ระวางโทษจำคุก 10 ปี¹⁷

ประเทศอังกฤษหรือสหราชอาณาจักร มาตรการพิเศษในกำรคุ้มครองพยานตาม มาตรา 74 ถึง 85 ของ The Coroners and Justice Act 2009¹⁸ เป็นกำรปกปิดชื่อของพยานต้งแต่ชั้น สอบสวน เมื่อได้รับกำรร้องขอจากพยาน เพื่อป้องกันปัญหาเรื่องกำรข่มขู่พยาน อันเนื่องจกมีกำร

¹³ มนต์ชัย จงไกรรัตนกุล. อังแล้วเชิงอรรถที่ 5. หน้า 238.

¹⁴ ประมวลกฎหมาย United States Code Title 18, part II, Chapter 204 Section 3073 และ 3076. G-. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/3073/3076>. [2566, 10 พฤษภาคม].

¹⁵ มนต์ชัย จงไกรรัตนกุล. อังแล้วเชิงอรรถที่ 5. หน้า 238.

¹⁶ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน ค.ศ. 1994 (Witness Protection Act 1994). (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : https://parlinfo.aph.gov.au/parlInfo/download/publications/taledpapers/18139/upload_pdf/HPP042016000929.pdf;fileType=application%2Fpdf#search=%22publications/taledpapers/18139%22. [2566, 10 พฤษภาคม]

¹⁷ มนต์ชัย จงไกรรัตนกุล. อังแล้วเชิงอรรถที่ 5. หน้า 238-239.

¹⁸ The Coroners and Justice Act 2009. (Online). Available: https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2009/25/pdfs/ukpga_20090025_en.pdf. [2023, May 10].

เปิดเผยข้อมูลและบุคคลดังกล่าวมีส่วนได้เสียกับคู่ความในคดี นอกจากนี้ ในกรณีที่ดีมีความร้ายแรงมากและมีความเสี่ยงที่พยานจะเป็นอันตรายอาจต้องมีการย้ายพยานบุคคล ไปอยู่อีกที่หนึ่ง¹⁹

3.1.3 มาตรการเกี่ยวกับสถานะของพยาน

กำหนดขึ้นเพื่อให้พยานได้รับการปกปิดหรืออำพรางสถานะตัวตนที่แท้จริง เพื่อไม่ให้ผู้อื่นล่วงรู้ตัวตนที่แท้จริงของพยาน ได้แก่ การเปลี่ยนชื่อ-ชื่อสกุล หลักฐานทางทะเบียน อาชีพการงานของพยาน ในแต่ละประเทศก็จะมีลักษณะของการใช้มาตรการเกี่ยวกับสถานะของพยานต่างกัน ผู้วิจัยทำการศึกษากฎหมายของต่างประเทศดังนี้²⁰ คือ

ประเทศสหรัฐอเมริกา United States Marshals มีอำนาจหน้าที่ย้ายที่อยู่ของพยานให้พ้นจากพื้นที่เขตอันตราย (danger area) ไปยังพื้นที่เขตปลอดภัย (secure area) นอกจากนี้ United States Marshals มีหน้าที่ร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งเปลี่ยนชื่อ-นามสกุล ตามที่ดั่งใหม่ให้แก่พยาน พร้อมทั้งจัดทำเอกสารที่เกี่ยวข้องให้แก่พยาน โดยเริ่มต้นจากเจ้าหน้าที่ตำรวจของมลรัฐหรือสหรัฐ เป็นผู้ส่งคำร้องขอความคุ้มครองต่อ Office of Enforcement Operation (OEO) สังกัดกระทรวงยุติธรรม โดยมี Attorney General เป็นผู้บังคับบัญชา ต้องระบุถึงคำให้การ รวมถึงภัยที่พยานได้รับการข่มขู่ และความเสียหายใด ๆ ที่อาจเกิดขึ้นเมื่อได้รับคำขอแล้ว OEO จะเป็นผู้ประสาน เพื่อพยานจะได้เข้ารับการสัมภาษณ์จาก US Marshals Service จะทำให้ได้ทราบว่าชีวิตของพยานจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร หากเข้าสู่ระบบคุ้มครองพยานแล้ว US Marshals จะประสานให้ Attorney General ได้สัมภาษณ์กับพยาน โดยตรง และเสนอต่อ Attorney General ว่าควรให้พยานเข้าสู่โครงการหรือไม่ และส่งคำแนะนำดังกล่าวไปยัง OEO พิจารณาต่อไป²¹

เครือรัฐออสเตรเลีย ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติเป็นผู้มีอำนาจในการคุ้มครองพยาน และจัดทำเอกสารสำคัญขึ้นใหม่ เช่น บัตรประจำตัว เปลี่ยนชื่อและจัดทำเอกสารที่เกี่ยวข้องการย้ายถิ่นฐาน การจัดหาที่อยู่ใหม่ การขนส่งสิ่งของ ให้คำครองชีพที่จำเป็น รวมถึงให้ความช่วยเหลือทางการเงิน ช่วยเหลือในการหางาน การศึกษาต่อและกระทำการอื่นใดที่เห็นว่ามีความจำเป็นต่อความปลอดภัยของพยาน กรณีที่ได้มีการเปลี่ยนชื่อหรือหลักฐานทางทะเบียน กฎหมายให้อำนาจผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติที่จะอนุญาตให้พยานปกปิดข้อมูลเกี่ยวกับรูปพรรณ สันฐานเดิมและอ้างเฉพาะข้อมูลเกี่ยวกับรูปพรรณ สันฐานใหม่ และยังอนุญาตให้ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ

¹⁹ มนต์ชัย จง ไกรรัตนกุล. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 5. หน้า 239.

²⁰ มนต์ชัย จง ไกรรัตนกุล. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 5. หน้า 239.

²¹ มนต์ชัย จง ไกรรัตนกุล. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 5. หน้า 240.

รองผู้บัญชาการฯ หรือเจ้าหน้าที่พิเศษของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ไม่จำเป็นต้องนำเสนอเอกสารที่อยู่ในความครอบครองเกี่ยวกับข้อมูลของพยานต่อศาล²²

ประเทศอังกฤษหรือสหราชอาณาจักร พระราชบัญญัติคดีเยาวชนและพยานหลักฐาน ในคดีอาญา ค.ศ.1999 (The Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999 (YJCEA))²³ กำหนดว่า พยานที่มีสิทธิได้รับการช่วยเหลือต้องเป็นคดีอาญาเท่านั้น ศาลจะทำการตรวจสอบคุณสมบัติของพยาน ในกรณีที่ศาลพอใจว่าคุณสมบัติหลักฐานที่พยานได้ให้ไว้ ไม่ได้ถูกทำลายลงโดยเหตุแห่งความกลัวหรือความกังวลใจอย่างรุนแรงอันเนื่องเกี่ยวกับการให้การในกระบวนการพิจารณาคดี ศาลจะต้องนำเรื่องดังต่อไปนี้ มาพิจารณาเป็นกรณี ๆ ไป คือ

(ก) ลักษณะของพฤติการณ์ที่ถูกกล่าวหาในการทำความผิด

(ข) อายุ

(ค) ภูมิหลังด้านสังคม วัฒนธรรม ชาติพันธุ์ของพยาน ประสบการณ์การทำงาน และความเชื่อทางศาสนาและความเห็นทางการเมืองด้วย

(ง) พฤติกรรมใด ๆ ที่มีต่อพยานในความเห็นของจำเลย สมาชิกในครอบครัว หรือผู้ใกล้ชิดของจำเลยหรือบุคคลอื่นใดที่มีแนวโน้มว่าจะเป็นจำเลยหรือพยานในคดี²⁴

3.1.4 มาตรการเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาคดี

ในชั้นพิจารณาคดีของศาล เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีเป็นไปโดยสะดวกและพยานมีความปลอดภัยจากการมาให้การหรือเป็นพยานในชั้นศาล อาทิเช่น มาตรการเกี่ยวกับการสืบพยานต่าง ๆ การซักถามพยานดังกล่าว เป็นต้น ในแต่ละประเทศจะมีลักษณะของการใช้มาตรการเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาคดีต่างกัน ผู้วิจัยทำการศึกษา กฎหมายของต่างประเทศ ดังนี้²⁵

ประเทศสหรัฐอเมริกา United States Marshals คุ้มครองด้านความปลอดภัยของพยาน การคมนาคมระหว่างเรือนจำกับการมาปรากฏตัวในศาล เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่พยาน และกรณีที่มีการซักค้านพยานโดยทนายจำเลย เมื่อเสร็จภารกิจการเป็นพยานแล้ว United States Marshals จะต้องรีบพาพยานออกไปเพื่อไม่ให้อยู่ในภาวะที่ต้องทำหน้าที่ไม่จำเป็นสำหรับพยาน

²² มนต์ชัย จง ไกรรัตนกุล, อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 5, หน้า 240.

²³ พระราชบัญญัติคดีเยาวชนและพยานหลักฐานในคดีอาญา ค.ศ.1999 (The Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999 (YJCEA)). (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1999/23/pdfs/ukpga_19990023_en.pdf. [2566, 10 พฤษภาคม]

²⁴ มนต์ชัย จง ไกรรัตนกุล, อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 5, หน้า 241.

²⁵ มนต์ชัย จง ไกรรัตนกุล, อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 5, หน้า 241.

กฎหมายยังกำหนดกรณีเมื่อพยานร้องขอ เจ้าหน้าที่ต้องแจ้งแก่นายจ้างของพยานให้ทราบถึงความจำเป็นในการต้องขาดงานในช่วงที่มาให้ปากคำ ทั้งในชั้นพนักงานสอบสวนและในชั้นศาล รวมถึงเจ้าหน้าที่ของพยาน หากการมาให้ปากคำหรือรูปคดี ส่งผลให้พยานต้องชำระหนี้ค่าเช่าหรือการจัดให้มีการอำนวยความสะดวกให้แก่พยาน เช่น เปลี่ยนแปลงชื่อ-สกุลและที่อยู่ ทั้งนี้ ต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลดังกล่าวก่อน และมาตรา ๕ กำหนดเกี่ยวกับรูปพรรณ สันฐาน ชั่วโมง พยานพาหนะในการรับส่งที่จอดรถ การดูแลบุตรให้แก่พยานในเวลาที่พยานต้องมาให้ปากคำ ล่าม หรือจัดให้มีการรักษาความปลอดภัยให้พยานในขณะที่เดินทางมาให้ปากคำ หากมีความจำเป็น พนักงานอัยการ ต้องแจ้งให้ศาลทราบถึงระดับความเสี่ยง และที่มาของภัยอันตรายที่อาจเกิดขึ้นแก่พยาน หรือในขณะที่รอให้ปากคำ ต้องจัดที่พักของพยานแยกต่างหากจากฝ่ายโจทก์และจำเลย หรือพยานต้องได้รับการรายงานสถานะหรือความคืบหน้าของคดีอย่างต่อเนื่องด้วย²⁶

เครื่องรัฐออสเตรเลีย ในระหว่างการสืบพยานในศาล หากผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนต้องการทราบที่อยู่และพฤติการณ์ของพยาน เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจต้องเปิดเผยข้อมูลแก่ผู้พิพากษา แต่หากในขณะนั้นมีบุคคลอื่นนอกจากผู้พิพากษาอยู่ด้วย เจ้าหน้าที่ผู้นั้นไม่จำเป็นต้องเปิดเผยข้อมูลแก่ผู้พิพากษาก็ได้ ในกระบวนการพิจารณาคดีของศาล หากจะต้องมีการเปิดเผยรูปพรรณ สันฐานของพยานที่ได้รับการคุ้มครอง ศาลจะต้องดำเนินกระบวนการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับรูปพรรณ สันฐานเป็นการส่วนตัว และจะต้องมีคำสั่งเกี่ยวกับการห้ามเผยแพร่พยานหลักฐานที่มีการนำเสนอในศาลเพื่อเป็นหลักประกันว่ารูปพรรณ สันฐานของพยานจะไม่ถูกเปิดเผย²⁷

ประเทศอังกฤษ หรือ สหราชอาณาจักร ได้นำระบบบทล่องวิดีโอ ในชั้นศาล (Applications to hold a Crown Court hearing in camera) มาใช้กรณี สืบพยานเป็นการส่วนตัว ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (The Criminal Procedure Rules 2010 (CPR)) 16.10 เป็นการพิจารณาแบบลับ ศาลจะไม่อนุญาตให้ประชาชนทั่วไปเข้าฟังการพิจารณา และศาลอาจสั่งให้สืบพยานบุคคลเป็นการส่วนตัวในห้องที่จัดไว้เฉพาะ²⁸

3.1.5 มาตรการช่วยเหลือและเยียวยาจากภาครัฐ

มาตรการนี้เป็นบทบาทของรัฐในการให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ ต่อพยาน โดยใช้กลไก และงบประมาณของรัฐ อาทิ เช่น การช่วยทางคดี การเรียกร้องสิทธิต่างๆ การช่วยเหลือทางการเงิน จ่ายค่าเลี้ยงชีพ การรักษาพยาบาล ให้การศึกษา การอบรม ช่วยงานอาชีพ รวมถึงครอบครัว

²⁶ มนต์ชัย จง ไกรรัตนกุล. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 5. หน้า 241-242.

²⁷ มนต์ชัย จง ไกรรัตนกุล. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 5. หน้า 242.

²⁸ มนต์ชัย จง ไกรรัตนกุล. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 5. หน้า 242-243.

ของพยานด้วย เป็นต้น ในแต่ละประเทศจะมีลักษณะของการใช้มาตรการช่วยเหลือและเยียวยาจากภาครัฐแตกต่างกันไปผู้วิจัยทำการศึกษากฎหมายของต่างประเทศ ดังนี้²⁹

ประเทศสหรัฐอเมริกา ตามกฎหมาย United States Code Title 18, Part II, Chapter 224 Section 3521 (a) (1)³⁰ ได้บัญญัติว่า ต้องเป็นความผิดที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรมหรือความผิดร้ายแรงเท่านั้น เพราะการคุ้มครองพยานต้องใช้งบประมาณเป็นจำนวนมาก และอาชญากรรมในประเทศสหรัฐอเมริกามีความสลับซับซ้อน และถือเป็นกิจกรรมที่ขยายวงกว้าง ทำให้จำนวนเงินไหลไปสู่ขบวนการดังกล่าวจำนวนมาก การใช้อำนาจโดยผิดกฎหมาย การฉ้อฉล และการคอร์รัปชัน การนำเข้าและจำหน่ายยาเสพติด รวมทั้งการทำลายสังคมในรูปแบบอื่น เงินและอำนาจก่อให้เกิดการทุจริตอย่างเป็นระบบ องค์กรอาชญากรรมในประเทศทำให้ความมั่นคงของระบบเศรษฐกิจลดลง เป็นอุปสรรคในทางพาณิชย์ของประเทศอย่างรุนแรง รัฐจึงจำต้องให้ความคุ้มครองกับพยาน เพื่อให้พยานได้รับความปลอดภัยและเพื่อล้มล้างองค์กรอาชญากรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ United States Marshals มีอำนาจคุ้มครองพยานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเบื้องต้นได้กำหนดให้การรักษาพยาบาล การฝึกงาน สถานที่ศึกษาของบุตรและจัดหางานให้ใหม่ตามความรู้ความถนัด และยังกำหนดให้รัฐมีหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบดูแลจ่ายค่าครองชีพเบื้องต้น จนกว่าพยานจะช่วยเหลือตนเองและครอบครัวได้³¹

เครือรัฐออสเตรเลีย พระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน ค.ศ. 1994 (Witness Protection Act 1994)³² ได้วางกฎเกณฑ์ด้านการคุ้มครองพยานอย่างมีประสิทธิภาพและทำให้พยานกล้าที่จะมาเป็นพยาน เพื่อเป็นการล้มล้างองค์กรอาชญากรรมต่าง ๆ รัฐจึงจัดตั้งโครงการคุ้มครองพยานแห่งชาติ หรือ National Witness Protection Program (NWPP) โดยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติออสเตรเลีย (The Commissioner of the Australian Federal Police) มีอำนาจตัดสินใจว่า บุคคลใดสมควรได้รับการคุ้มครองและให้มีอำนาจในการที่จะอนุญาตให้พยานเปลี่ยนแปลงหลักฐานข้อมูล

²⁹ มนต์ชัย จงไกรรัตนกุล. อังแล้วเชิงอรรถที่ 5. หน้า 243.

³⁰ ประมวลกฎหมาย (United States Code) บรรพ 18 (Title 18) อาชญากรรมและกระบวนการทางอาญา (Crimes and Criminal Procedure). (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/3521>. [2566, 10 พฤษภาคม]

³¹ มนต์ชัย จงไกรรัตนกุล. อังแล้วเชิงอรรถที่ 5. หน้า 243.

³² พระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน ค.ศ. 1994 (Witness Protection Act 1994). (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : https://parlinfo.aph.gov.au/parlInfo/download/publications/tailedpapers/18139/upload_pdf/HPP042016000929.pdf;fileType=application%2Fpdf#search=%22publications/tailedpapers/18139%22. [2566, 10 พฤษภาคม]

ส่วนตัวใหม่ จัดหาสถานที่อยู่อาศัยให้พยานใหม่ จัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกให้พยาน ขนย้ายทรัพย์สินของพยาน และช่วยเหลือทางการเงินแก่พยานตามสมควร³³

ประเทศอังกฤษหรือสหราชอาณาจักร อนุสัญญายุโรปด้านสิทธิมนุษยชน (European Convention on Human Rights)³⁴ มาตรา 6 (1) บุคคลทุกคนมีสิทธิที่ได้รับการพิจารณา คดีอย่างเป็นธรรม และเปิดเผยภายในระยะเวลาที่เหมาะสมโดยศาล ดังนั้น พยานจึงเป็นเรื่องสำคัญที่รัฐต้องคุ้มครองรับรองความปลอดภัยการที่พยานไม่กล้ามาให้ปากคำในกรณีคดีอุกฉกรรจ์ คดีองค์กรอาชญากรรมหรือคดีเกี่ยวกับอาวุธปืนซึ่งพยานมีความกลัวเรื่องการคุ้มครองความปลอดภัยของตนและครอบครัว กรณีต้องเดินทางมาเป็นพยาน และกรณีการเป็นพยานบุคคลถือเป็นประเด็นสำคัญศาลต้องยกมาปรับพิจารณาถึงโทษผู้กระทำความผิด³⁵

มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติคดีเยาวชนและพยานหลักฐานในคดีอาญา ค.ศ.1999 (The Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999 (YJCEA))³⁶ มาตรา 46 ได้กำหนดวิธีการใช้มาตรการคุ้มครองพยานกับผู้ใหญ่และบุคคลที่มีอายุถึง 18 ปีบริบูรณ์ และกฎหมายยังกำหนดให้ใช้มาตรการไม่เปิดเผยชื่อพยานในระหว่างการสอบสวนนี้ใช้ได้เฉพาะในสถานการณ์ที่จำกัดเพื่อต้องการให้เกิดความปลอดภัยและเป็นการคุ้มครองพยานอย่างที่สุด³⁷

ดังนั้น ในแต่ละประเทศได้มีการจัดให้มีมาตรการคุ้มครองพยานในคดีอาญา สอดคล้องกับหลักการเรื่องการคุ้มครองพยานภายใต้อนุสัญญาแห่งสหประชาชาติต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติ (The United Nations Convention against Transnational Organized Crime)³⁸ ที่กำหนดไว้ในข้อ 24 ที่มีผลบังคับใช้แล้ว ตั้งแต่วันที่ 29 กันยายน ค.ศ. 2003 (พ.ศ. 2546) ความว่า รัฐภาคีแต่ละรัฐ

³³ มนต์ชัย จงไกรรัตนกุล. อังแล้วเชิงอรรถที่ 5. หน้า 243.

³⁴ อนุสัญญายุโรปด้านสิทธิมนุษยชน (European Convention on Human Rights). (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: https://www.echr.coe.int/documents/convention_eng.pdf. [2566, 10 พฤษภาคม]

³⁵ มนต์ชัย จงไกรรัตนกุล. อังแล้วเชิงอรรถที่ 5. หน้า 243.

³⁶ พระราชบัญญัติคดีเยาวชนและพยานหลักฐานในคดีอาญา ค.ศ.1999 (The Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999 (YJCEA)). (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1999/23/pdfs/ukpga_19990023_en.pdf. [2566, 10 พฤษภาคม]

³⁷ มนต์ชัย จงไกรรัตนกุล. อังแล้วเชิงอรรถที่ 5. หน้า 244-245.

³⁸ อนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 (The United Nations Convention against Transnational Organized Crime 2000). (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: https://www.unodc.org/documents/middleeastandnorhthfrica/organisedcrime/UNITED_NATIONS_CONVENTION_AGAINST_TRANSNATIONAL_ORGANIZED_CRIME_AND_THE_PROTOCOLS_THERETO.pdf [2566, 10 พฤษภาคม]

จะต้องใช้มาตรการทั้งหลายที่เหมาะสมภายในวิถีทางของตน เพื่อที่จะให้ความคุ้มครองอย่างมีประสิทธิภาพแก่พยาน จากการแก่แค้น หรือข่มขู่ที่อาจเกิดขึ้นได้ในการดำเนินคดีอาญาซึ่งพยานผู้เป็นผู้นำการที่เกี่ยวข้อกับความผิดที่ครอบคลุมภายใต้อนุสัญญาฯ นี้ และแก่ญาติและบุคคลอื่นที่ใกล้ชิดกับพยานผู้นั้นตามความเหมาะสม ถือเป็นแนวทางการปฏิบัติที่ดีสำหรับการคุ้มครองพยานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรมขององค์การสหประชาชาติ³⁹

3.2 การออกข้อกำหนดใดๆ เพื่อระงับเหตุความไม่สงบเรียบร้อยภายในบริเวณศาลตามกฎหมายระหว่างประเทศ

ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล ปรากฏทั้งในระบบกฎหมายจารีตประเพณีและระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร โดยมีเจตนารมณ์เพื่อให้การใช้อำนาจตุลาการในการพิจารณาคดีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็ว ตลอดจนเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาล อย่างไรก็ตาม ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในประเทศไทยตามมาตรา 30-33 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง⁴⁰ ให้อำนาจศาลสั่งลงโทษผู้กระทำความผิดได้ โดยไม่จำเป็นต้องมีการสอบสวนหรือฟ้องร้องผู้กระทำความผิดเพื่อพิสูจน์ความผิดนั้นก่อน ตลอดจนถึงความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกาที่ 444/25 28 มีว่า “ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลไม่ใช่ความผิดทางอาญา”⁴¹ ทำให้เกิดคำถามว่าหลักการที่ปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกาในเรื่องความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลมีความสอดคล้องต่อหลักสิทธิมนุษยชนสากลหรือไม่ เพียงใด⁴²

³⁹ ปกป้อง ศรีสนิท. (2559). *ว่าด้วยกฎหมายปราบปรามแก๊งมาเฟียข้ามชาติ*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.matichon.co.th/>. [2566, 10 พฤษภาคม]

⁴⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. มาตรา 30-33.

⁴¹ ความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่องเสร็จที่ 444/25 28 เรื่อง ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล เป็นความผิดอาญาหรือไม่ (ตีความมาตรา 31 มาตรา 32 และมาตรา 33 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง) การกระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลเป็นเพียงการกระทำละเมิดต่ออำนาจศาลและหน้าที่ของศาลในการดำเนินกระบวนการพิจารณาและรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาล อันเป็นมาตรการตามวิธีสบัญญัติเท่านั้น และการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาลไม่ว่าจะเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีแพ่งหรือคดีอาญาหรือการรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาลในคดีแพ่งหรือคดีอาญาก็มิใช่เป็นความผิดในทางอาญาแต่อย่างใด ฉะนั้น การความผิดละเมิดอำนาจศาลจึงไม่ใช่ความผิดทางอาญา

⁴² เอื้ออารีย์ อึ้งจะนิล และคณะ. (2560). *หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในกรณีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล*. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. หน้า 791.

เมื่อพิจารณาถึงหลักสิทธิมนุษยชนในระดับสากลพบว่า กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง (ICCPR) มีเนื้อหาที่มุ่งคุ้มครองสิทธิของบุคคลในฐานะที่เป็นพลเมืองและสิทธิทางการเมืองในด้านต่าง ๆ ตั้งแต่สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง สิทธิในชีวิต สิทธิทางความคิดสิทธิในความเป็นส่วนตัว เป็นต้น ตลอดจนรวมถึงได้กำหนดให้รัฐภาคีต้องเคารพและประกันสิทธิบุคคล เช่น การห้ามมิให้ใช้กฎหมายอาญาย้อนหลังหรือการห้ามควบคุมตัวโดยพลการ ประเทศไทยได้เข้าร่วมภาคีของกติการะหว่างประเทศฉบับดังกล่าวโดยการภาคยานุวัติ (Accession) เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2539 และมีผลใช้บังคับกับประเทศไทย เมื่อวันที่ 29 มกราคม 2540⁴³ การเข้าเป็นภาคีของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ก่อให้เกิดพันธกรณีต่อรัฐที่ต้องมีพันธผูกพันและต้องปรับใช้สิทธิตามที่กำหนดไว้ในสนธิสัญญา เมื่อพิจารณาถึงบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามที่ปรากฏอยู่ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ข้อ 14 “บุคคลทั้งปวงย่อมเสมอภาคในการพิจารณาของศาลและคณะตุลาการ ในการพิจารณาคดีอาญาซึ่งตนต้องหาว่ากระทำผิดหรือการพิจารณาคดีเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของตน บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิได้รับการพิจารณาอย่างเปิดเผยและเป็นธรรม” และข้อ 15 “บุคคลย่อมไม่ต้องรับผิดทางอาญาเพราะกระทำหรือคว้นกระทำการใด ซึ่งในขณะที่กระทำไม่เป็นความผิดอาญาตามกฎหมายภายในหรือกฎหมายระหว่างประเทศ และจะลงโทษให้หนักกว่าโทษที่มีอยู่ในขณะกระทำความผิดอาญาไม่ได้” เมื่อเทียบกับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในประเทศไทยแล้ว พบว่ายังมีความไม่สอดคล้องกับการคุ้มครองตามเจตนารมณ์ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) แต่อย่างไร

สิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม (Right to Fair Trial) ปรากฏอยู่ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ข้อ 14⁴⁴ และข้อ 15⁴⁵

⁴³ ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) โดยการภาคยานุวัติ (Accession) เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2539 และมีผลใช้บังคับกับประเทศไทย เมื่อวันที่ 29 มกราคม 2540.

⁴⁴ ข้อ 14 แห่งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) มีหลักการว่า “บุคคลทั้งปวงย่อมเสมอภาคในการพิจารณาของศาลและคณะตุลาการ ในการพิจารณาคดีอาญาซึ่งตนต้องหาว่ากระทำผิดหรือการพิจารณาคดีเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของตน บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิได้รับการพิจารณาอย่างเปิดเผยและเป็นธรรม”

⁴⁵ ข้อ 15 แห่งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) มีหลักการว่า “บุคคลย่อมไม่ต้องรับผิดทางอาญาเพราะกระทำหรือคว้นกระทำการใด ซึ่งในขณะที่กระทำไม่เป็นความผิดอาญา

การพิจารณาคดีต้องดำเนินการ โดยศาลที่มีอำนาจในการพิจารณาคดีที่มีความเป็นอิสระและเป็นกลาง⁴⁶ (Impartiality) หลักการนี้ถือเป็นสิทธิเด็ดขาด และไม่สามารถมีข้อยกเว้นได้ ถ้อยคำที่ว่า “ศาลต้องมีความเป็นกลาง” ประกอบด้วยสาระสำคัญ 2 ประการ กล่าวคือ ประการที่ 1 ผู้พิพากษาต้องไม่ตัดสินใจคดีภายใต้อคติหรือจากความเสียหายส่วนตัวหรือ ได้มีการคาดการณ์ล่วงหน้าต่อคดีที่รับผิดชอบหรือไม่มีพฤติการณ์ที่เอื้อประโยชน์ให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งเหนือกว่าคู่กรณีอีกฝ่าย และ ประการที่ 2 ศาลที่พิจารณาคดีต้องปรากฏต่อสายตาของบุคคลทั่วไปว่ามีความเป็นกลาง การพิจารณาโดยศาลที่เป็นกลางดังกล่าว ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งสหภาพยุโรปได้วางหลักไว้ว่า หากผู้พิพากษาที่พิจารณาโทษการกระทำผิดฐานละเมิดอำนาจศาลเป็นนายเดียวกันกับศาลที่ถูกการละเมิดอำนาจศาลขึ้นยอมเป็นการไม่สอดคล้องกับหลักในการพิจารณาคดี โดยศาลที่เป็นกลาง⁴⁷ การที่ผู้พิพากษาดำเนินการพิจารณาคดีขาดความเป็นกลาง (Judicial Impartiality) พิจารณาได้จาก ประการที่ 1 การขาดความเป็นกลางโดยสภาพของการปฏิบัติหน้าที่ (Functional in Nature) ได้แก่ การใช้อำนาจหน้าที่ในสถานะหรือในตำแหน่งโดยผู้พิพากษาคณะเดียวกัน กล่าวคือ ผู้พิพากษานายเดียวกันนี้เป็นทั้งผู้เริ่มต้นคดีค้นหาพยานหลักฐานและตัดสินคดี และประการที่ 2 การขาดความเป็นกลางในลักษณะของตัวบุคคลอันเนื่องมาจากตนเองเป็นคู่กรณีผู้มีส่วนได้เสียในการละเมิดอำนาจศาลดังกล่าวด้วย⁴⁸

ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในประเทศไทยมีกฎหมายหลัก ๆ ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 2 ฉบับ กล่าวคือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 เมื่อพิจารณาถึงรายละเอียดของกฎหมายทั้งสองฉบับพบว่า แนวทางปฏิบัติและบทลงโทษในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ

ตามกฎหมายภายในหรือกฎหมายระหว่างประเทศ และจะลงโทษให้หนักกว่าโทษที่มีอยู่ในขณะกระทำความผิดอาญาไม่ได้”

⁴⁶ หลักการพิจารณาโดยศาลที่เป็นกลางปรากฏในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ข้อ 14 วรรค 1

⁴⁷ คดี Kyprianou v. Cyprus มีข้อเท็จจริงว่า ทนายความที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำการละเมิดอำนาจศาลได้วิพากษ์วิจารณ์ความประพฤติของผู้พิพากษาผู้ซึ่งดำเนินการพิจารณาคดีและผู้พิพากษานายเดียวกันนี้ได้เข้าทำการพิจารณาความผิดของทนายคนดังกล่าวในเรื่องละเมิดอำนาจศาล รวมถึงกำหนดความรับผิดชอบและลงโทษจำคุกทนายความด้วยตนเอง ข้อเท็จจริงดังกล่าวพบว่า การทำงานของผู้พิพากษาคณะดังกล่าวเกิดความทับซ้อนระหว่างบทบาทการเป็นผู้กล่าวหา พยาน อัยการและพิจารณาคดีตัดสินลงโทษเสียเอง ก่อให้เกิดความน่ากังวลถึงความชอบธรรมของกระบวนการพิจารณาภายใต้หลักที่ว่า “ไม่มีใครควรเป็นผู้ตัดสินคดีของตนเอง” เพราะถือว่าขาดความเป็นกลางเสียแล้ว

⁴⁸ เอื้ออารีย์ อึ้งจะนิล และคณะ. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 42. หน้า 806-807.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กำหนดให้ผู้พิพากษาที่พบการกระทำความผิดสามารถดำเนินการลงโทษผู้กระทำการละเมิดอำนาจศาลได้ทันทีที่กำหนดอัตราโทษปรับไม่เกิน 500 บาท และโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน (มาตรา 33)⁴⁹ ส่วนพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 กำหนดให้ในกรณีที่ลงโทษบุคคลผู้กระทำความผิดด้วยโทษปรับหรือจำคุกต้องเปลี่ยนองค์คณะที่พิจารณา กำหนดอัตราโทษปรับไม่เกิน 50,000 บาท และโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน (มาตรา 64)⁵⁰ นอกจากนี้ ความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกาที่ 444/2528 มีว่าการกระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลเป็นเพียงการกระทำละเมิดต่ออำนาจศาลและหน้าที่ของศาล ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาและรักษาความเรียบร้อยในบริเวณศาล อันเป็นมาตรการตามวิธีสบัญญัติเท่านั้น และการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาลไม่ว่าจะเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีแพ่งหรือคดีอาญา หรือการรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาลในคดีแพ่งหรือคดีอาญาก็มิใช่เป็นความผิดในทางอาญาแต่อย่างใด ฉะนั้น การกระทำละเมิดอำนาจศาลจึงมิใช่ความผิดอาญา⁵¹

3.2.1 ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลประเทศอังกฤษ

ประเทศอังกฤษหรือสหราชอาณาจักร เป็นประเทศต้นแบบของความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล ตั้งแต่สมัยการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ปรากฏอยู่ในรูปของคำพิพากษา และกฎหมายลายลักษณ์อักษร โดยกฎหมายเกี่ยวกับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล ในรูปของคำพิพากษา แบ่งออกเป็น 2 ประเภท อันได้แก่ ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในทางแพ่ง เป็นกรณีที่ผู้กระทำความผิดไม่ยอมปฏิบัติตามคำสั่งของศาล และความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในทางอาญา เป็นการขัดขวางหรือแทรกแซงกระบวนการยุติธรรม⁵² ทั้งนี้ ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลทั้งสองประเภทนี้ มิได้จำกัดสถานที่ในการกระทำความผิด จึงอาจเกิดขึ้นได้ทั้งในบริเวณและนอกบริเวณศาลก็ได้ อีกทั้งยังมิได้จำกัดกรรมของการทำความผิด จึงอาจเป็นการกระทำต่อบุคคลอื่นซึ่งมิใช่ผู้พิพากษาก็ได้ อาจเป็นการกระทำต่อลูกขุน คู่ความในคดี หรือเจ้าหน้าที่ศาล เป็นต้น ส่วนกฎหมายลายลักษณ์อักษร “The Contempt of Court Act 1981”⁵³ เป็นการกระทำเกี่ยวกับการเผยแพร่ข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งส่งผลเป็นการแทรกแซงหรือขัดขวางกระบวนการยุติธรรม โดยมีการกำหนดความผิดใน

⁴⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, มาตรา 33.

⁵⁰ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542, มาตรา 64.

⁵¹ เอื้ออารีย์อังคะนิล และคณะ. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 42, หน้า 792-793.

⁵² การวิพากษ์วิจารณ์ศาล เคยเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลแต่ถูกยกเลิกไปโดย The Court and Criminal Act 2013.

⁵³ The Contempt of Court Act 1981. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1981/49/pdfs/ukpga_19810049_en.pdf. [2566, 10 พฤษภาคม]

ลักษณะที่เด็ดขาด (Strict Liability) ผู้กระทำจึงต้องรับผิดชอบ แม้จะมีได้มีเจตนาในการกระทำความคิดก็ตาม ทั้งนี้ ผู้กระทำมีหน้าที่ในการพิสูจน์ความสุจริตในการกระทำของตนเพื่อได้รับการยกเว้นความรับผิดชอบอันอาจศาล

การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลจำเป็นต้องพิจารณาว่าการกระทำความคิดดังกล่าวเป็นการกระทำความคิดทางอาญาด้วยหรือไม่หากเป็นการกระทำที่เป็นความผิดตามกฎหมายด้วยจำเป็นต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาเพียงอย่างเดียว ตัดการพิจารณาในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลออกไป แต่หากการกระทำดังกล่าวมิได้เป็นการกระทำความคิดทางอาญา จึงสามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาเฉพาะอย่างคดีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล นอกจากนี้ แม้การกระทำจะมีใช่การกระทำผิดตามกฎหมายอาญา การดำเนินกระบวนการพิจารณาความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลยังต้องพิจารณาถึงสถานที่กระทำความผิดด้วย เนื่องจากกระบวนการพิจารณาจะมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ กรณีที่เป็นการกระทำความคิดฐานละเมิดอำนาจศาลซึ่งกระทำต่อหน้าศาลจะมีกระบวนการอย่างรวบรัด ศาลจะเป็นทั้งอัยการ ทนายความ และศาล ในขณะที่การกระทำความคิดฐานละเมิดอำนาจศาลซึ่งมิได้กระทำต่อหน้าศาลจะมีกระบวนการที่มีความใกล้เคียงกับกระบวนการพิจารณาคดีอาญาทั่วไป ในแง่ของผู้พิพากษา ศาลที่พิจารณาคดีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในประเทศอังกฤษไม่ได้เปิดโอกาสให้มีการเปลี่ยนผู้พิพากษา⁵⁴

3.2.2 ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลประเทศสหรัฐอเมริกา

ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของประเทศสหรัฐอเมริกา ผู้คนส่วนใหญ่ได้อพยพมาจากประเทศอังกฤษมีการพิจารณาคดีเช่นเดียวกันกับประเทศอังกฤษ⁵⁵ การนำหลักกฎหมายจารีตประเพณีของประเทศอังกฤษมาใช้ในประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นไปอย่างจำกัด กล่าวคือ เป็นการนำกฎหมายในขอบเขตที่ต้องไม่ขัดหรือแย้งต่อขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมและค่านิยมของประเทศสหรัฐอเมริกา

สำหรับการละเมิดอำนาจศาล นั้น ประเทศสหรัฐอเมริกาได้นำหลักกฎหมายของประเทศอังกฤษมาใช้ โดยแบ่งการละเมิดอำนาจศาลออกเป็น 2 ประเภท โดยใช้ทั้งลักษณะของการกระทำเป็นเกณฑ์ และใช้ประเภทแห่งคดีเป็นเกณฑ์ กรณีที่พิจารณาจากการกระทำ แบ่งเป็นการละเมิดอำนาจศาลโดยตรง หมายถึง การละเมิดอำนาจศาลต่อหน้าศาล ศาลสามารถใช้กระบวนการพิจารณาคดีโดยรวบรัด และการละเมิดอำนาจศาลโดยอ้อมอันได้แก่ การละเมิดอำนาจศาลที่กระทำภายนอกศาล ส่วนกรณีที่พิจารณาจากประเภทแห่งคดีแบ่งเป็นการละเมิดอำนาจศาลทางแพ่ง ซึ่งหมายถึงการ

⁵⁴ เอื้ออารีย์อังจะนิล และคณะ. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 42. หน้า 794-795.

⁵⁵ ระบบกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาจึงเป็นระบบกฎหมายจารีตประเพณี

ละเมิดอำนาจศาลที่ฝ่าฝืนคำสั่งศาลและได้กระทำลงต่อคู่ความอีกฝ่ายและการละเมิดอำนาจศาลทางอาญา ซึ่งหมายถึงการกระทำละเมิดอันเป็นประปักษ์ต่อศักดิ์ศรีและอำนาจศาล⁵⁶

แม้ประเทศสหรัฐอเมริกาจะให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นอย่างมาก แต่ในเรื่องละเมิดอำนาจศาลก็มีการจำกัดขอบเขตในการวิพากษ์วิจารณ์ศาล ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 1 (First Amendment) ได้วางหลักเรื่องเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นไว้ทั้งนี้ยังรวมไปถึงสื่อมวลชนด้วย โดยทั่วไปแล้วการโฆษณาผ่านสื่อมวลชนไม่ว่าชนิดใด ๆ เกี่ยวกับคดีที่กำลังอยู่ในระหว่างการพิจารณาคดีของศาล ซึ่งมีลักษณะเป็นการข่มขู่เป็นการสร้างอิทธิพลเหนือศาลหรือเป็นการขัดขวางรบกวนหรือก่อกวนอุปสรรคใด ๆ ต่อการบริหารความยุติธรรมของศาล ย่อมถือได้ว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาล แต่หากคดีที่ได้ถึงที่สุดลงโดยศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว การวิพากษ์วิจารณ์ หรือติชมใด ๆ ย่อมสามารถกระทำได้โดยเสรีและไม่มีข้อจำกัดแต่อย่างใด⁵⁷

สำหรับเรื่องสิทธิของจำเลยในคดีละเมิดอำนาจศาลของประเทศสหรัฐอเมริกา มีข้อสังเกตว่าการณีของการละเมิดอำนาจศาลโดยตรง ศาลสามารถลงโทษจำเลยได้ทันทีโดยมิต้องมีการบอกให้ทราบล่วงหน้าทั้งนี้ไม่ต้องมีการกล่าวหาและเปิดโอกาสให้คู่ความต่อสู้คดี รวมถึงไม่มีการกำหนดประเด็นในการพิจารณาคดีแต่อย่างใด⁵⁸ ศาลสามารถตัดสินลงโทษผู้กระทำความผิดได้ในทันทีทันใด การใช้อำนาจลงโทษเช่นนี้ ศาลจะต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ (With the Utmost Caution) ส่วนกรณีของการละเมิดอำนาจศาลโดยอ้อมนั้นเนื่องจากการกระทำความผิดมิได้เกิดขึ้นต่อหน้าศาล จึงจำเป็นต้องใช้กระบวนการพิจารณาคดีแบบธรรมดาโดยจะต้องมีการแจ้งข้อหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบเป็นลายลักษณ์อักษรและต้องให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาในการต่อสู้คดีในมาตรฐานเดียวกับจำเลยในคดีอาญาอื่น ๆ ซึ่งหลักประกันต่าง ๆ ในการต่อสู้คดีนี้เป็นไปตามหลักนิติกระบวนการ (Due Process) ของรัฐธรรมนูญประเทศสหรัฐอเมริกาทุกประการ กล่าวคือจะต้องมีการแจ้งให้ทราบล่วงหน้า (Notice) มีการกล่าวหาเป็นลายลักษณ์อักษร (Written Charger) และต้องให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาสิทธิต่อสู้ทำนองเดียวกับจำเลยในคดีอาญา นอกจากนี้แม้ผู้พิพากษาซึ่งมีอำนาจลงโทษจะเป็นผู้พิพากษา ในคดีจำเลยก็ยังมีสิทธิในการอุทธรณ์ต่อไป⁵⁹

⁵⁶ John M. Scheb II. (2014). *Criminal Law*. Unites of Americc Cengage: Cengage Learning. p. 141.

⁵⁷ เอื้ออารีย์อังจะนิล และคณะ. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 42. หน้า 797.

⁵⁸ ระบบการพิจารณาคดีของสหรัฐอเมริกาอยู่ภายใต้กระบวนการพิจารณาในระบบลูกขุน ดังนั้น การดำเนินการใด ๆ ของศาล เพื่อลงโทษบุคคลในกรณีการละเมิดอำนาจศาลโดยตรง ยังต้องมีลูกขุนที่เป็นพยานในการพิจารณาคดีนั้น ๆ อยู่ด้วย

⁵⁹ เอื้ออารีย์อังจะนิล และคณะ. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 42. หน้า 797.

3.2.3 ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลเครือรัฐออสเตรเลีย มลรัฐนิวเซาท์เวลส์

เครือรัฐออสเตรเลีย มลรัฐนิวเซาท์เวลส์ (New South Wales) มีหน่วยงานที่ชื่อว่า The Office of the Sheriff ทำหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยของศาล ทำหน้าที่ในการดูแลความปลอดภัยแก่กระบวนการยุติธรรม โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจศาลมีรูปแบบพิเศษแตกต่างจากการรักษาความปลอดภัยของเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยหรือการรักษากฎหมายของตำรวจทั่วไป โดยมีการกำหนดอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติการรักษาความปลอดภัยของศาล ค.ศ. 2005 (New South Wales Australia , Court Security Act 2005)⁶⁰ พระราชบัญญัติการรักษาความปลอดภัยของศาล ค.ศ. 2005 มาตรา 12 B กำหนดให้บังคับใช้แต่เฉพาะบุคคลที่อยู่ในบริเวณศาล กล่าวคือ บุคคลจะต้องอยู่ในบริเวณศาลและบุคคลนั้นเข้าร่วมในศาลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาคดีเฉพาะรวมถึงคูกรณีในการดำเนินคดีหรือพยาน ลูกขุน ผู้ที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายหรือผู้สนับสนุน

นอกจากนั้น ยังกำหนดคำนิยามของคำว่า “สถานที่ตั้งของศาลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศาล” หมายถึง สถานที่หรือสถานที่ที่ศาลจัดขึ้นหรือที่ใช้เกี่ยวกับการดำเนินงานของศาล ให้หมายความรวมถึง

- 1) ลานหน้าศาล ลานสนาม ลานจอดรถ ห้องน้ำ ห้อง โถง ทางเดินหรือบริเวณอื่น ๆ ที่ใช้ร่วมกับสถานที่หรือสถานที่ และ
- 2) ส่วนหนึ่งของอาคารหรือสถานที่ที่ใช้เป็นทางเข้าหรือออกจากสถานที่หรือสถานที่ที่ศาลจัดขึ้นหรือที่ใช้เกี่ยวกับการดำเนินงานของศาล และ
- 3) ส่วนหนึ่งของสถานที่หรือสถานที่ที่ใช้เพื่อให้บุคคลสามารถปรากฏตัวต่อหน้าศาล โดยใช้ลิฟต์เสียงหรือลิฟต์ภาพและเสียง
- 4) ส่วนใดส่วนหนึ่งของสถานที่หรือสถานที่ที่ใช้ในการดำเนินงานของศาลหรืออ้างถึงในวรรคก่อนหน้านี้ที่ใช้เพื่อใช้วัตถุประสงค์อื่น⁶¹

สำหรับอำนาจในการออกคำสั่งเพื่อความปลอดภัย ของมลรัฐนิวเซาท์เวลส์ เครือรัฐออสเตรเลียมีหน่วยงานที่ชื่อว่า The Office of the Sheriff ทำหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยของศาล โดย Court Security Act 2005 Section 14 กำหนดอำนาจในการออกคำสั่งตามความเหมาะสมไว้ดังนี้

⁶⁰ พระราชบัญญัติการรักษาความปลอดภัยของศาล ค.ศ. 2005 (New South Wales Australia , Court Security Act 2005). (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://legislation.nsw.gov.au/view/whole/html/inforce/current/act-2005-001>. [2566, 10 พฤษภาคม]

⁶¹ *Ibid.*

1) เจ้าพนักงานรักษาความปลอดภัยอาจออกคำสั่งแก่บุคคลในบริเวณศาล หากเจ้าพนักงานรักษาความปลอดภัยมีเหตุผลเพียงพอที่จะเชื่อว่าพฤติกรรมของบุคคลนั้นในบริเวณศาลมีลักษณะดังนี้

(1) เป็นพฤติกรรมที่ขัดขวางบุคคลหรือหลายบุคคลบุคคลอื่น ๆ หรือ
 (2) ก่อให้เกิดการก่อกวนหรือการคุกคามบุคคลหรือบุคคลหลายบุคคลอื่น ๆ
 (3) ก่อให้เกิดหรือมีแนวโน้มว่าจะสร้างความหวาดกลัวให้กับบุคคลอื่น หรือบุคคลหลายบุคคลอื่น ๆ トラบเท่าที่ความประพฤติที่เกี่ยวข้องจะเป็นไปได้ เช่น การสร้างความหวาดกลัวให้กับบุคคลที่มีสัมพันธูญะครบถ้วน

2) คำสั่งจะต้องมีความสมเหตุสมผลต่อสถานการณ์นั้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อลดหรือการกำจัดการกีดขวาง การก่อกวน การคุกคามหรือการทำให้หวาดกลัว

3) ให้เจ้าหน้าที่ให้ข้อมูลบางอย่างหรือเตือนบุคคลนั้นก่อนหรือขณะใช้อำนาจหรือโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะสามารถทำได้ และเจ้าหน้าที่สามารถออกคำสั่งแก่บุคคลและบุคคลที่มีความขัดข้องในการปฏิบัติตามคำสั่งนั้น เจ้าพนักงานรักษาความปลอดภัยอาจออกคำสั่งซ้ำอีกครั้งหนึ่งและให้เตือนบุคคลนั้นว่า การไม่ปฏิบัติตามคำสั่งอาจถือเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย หากบุคคลนั้นยังฝ่าฝืนก็สามารถจับกุมได้ทันที

4) หากไม่มีเหตุผลเพียงพอ บุคคลนั้นจะต้องไม่มีความขัดข้องในการปฏิบัติตามคำสั่งข้างต้น

5) บุคคลจะไม่มีคามผิดตามกฎหมาย นอกจากจะพิสูจน์ได้ว่าบุคคลนั้นยังคงยืนกรานที่จะกระทำการที่เกี่ยวข้องหลังจากที่ได้ออกคำสั่งไปแล้ว

6) เจ้าพนักงานรักษาความปลอดภัยอาจออกคำสั่งแก่บุคคลรวมเป็นหมู่คณะ

7) ในกรณีของคำสั่งที่ออกแก่กลุ่มบุคคลตามข้อ 1 เจ้าพนักงานรักษาความปลอดภัยไม่มีความจำเป็นที่จะต้องออกคำสั่งซ้ำหรือให้ข้อมูล หรือแจ้งเตือนแก่บุคคลแต่ละบุคคลซ้ำอีก

8) ในกรณีของคำสั่งที่ออกแก่กลุ่มบุคคลตามข้อ 3 เจ้าพนักงานรักษาความปลอดภัยไม่มีความจำเป็นที่จะต้องออกคำสั่งซ้ำ หรือแจ้งข้อมูลและเตือนตามข้อย่อนั้นแก่บุคคลแต่ละบุคคลในกลุ่มซ้ำอีกครั้ง

9) การที่เจ้าพนักงานรักษาความปลอดภัยไม่จำเป็นต้องออกคำสั่งให้ข้อมูลหรือแจ้งคำเตือนไม่ได้หมายความว่าบุคคลแต่ละบุคคลในกลุ่มนั้นได้รับรู้คำสั่ง ข้อมูล หรือคำเตือนแล้ว

10) บุคคลหรือบุคคลหลายบุคคลอื่น ๆ ในข้อ 1 ไม่จำเป็นต้องอยู่ในบริเวณศาลแต่จะต้องอยู่ใกล้บริเวณศาลในขณะที่มีการกระทำพฤติกรรมที่เกี่ยวข้อง

11) สำหรับข้อ 1 (3) บุคคลที่มีสติสัมปชัญญะครบถ้วนไม่จำเป็นต้องอยู่หรือมีแนวโน้มว่าจะต้องปรากฏตัวในที่เกิดเหตุ⁶²

3.2.4 สำหรับหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการออกข้อกำหนดเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของเจ้าพนักงานตำรวจศาลของประเทศไทย

พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562⁶³ สาระสำคัญของกฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดนิยามของคำว่า “เจ้าพนักงานตำรวจศาล” หมายความว่า บุคคลที่เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ (มาตรา 3)⁶⁴ โดยกำหนดให้สำนักงานศาลยุติธรรมมีเจ้าพนักงานตำรวจจนจำนวนที่เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่ โดยคำนึงถึงความมีประสิทธิภาพ ความคุ้มครองและความไม่ซ้ำซ้อน (มาตรา 4)⁶⁵ นอกจากนี้ ยังกำหนดหน้าที่และอำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจศาลไว้ดังต่อไปนี้ (มาตรา 5)

1) รักษาความสงบเรียบร้อยและรักษาความปลอดภัยบุคคลและทรัพย์สินในบริเวณศาล

2) ป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดในบริเวณศาล

3) รักษาความปลอดภัยและคุ้มครองข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พนักงานและลูกจ้างของศาลและสำนักงานศาลยุติธรรม ซึ่งกระทำตามหน้าที่หรือเพราะเหตุที่จะกระทำตามหน้าที่ รวมทั้งอาคาร สถานที่และทรัพย์สินของศาลและสำนักงานศาลยุติธรรม

4) ปฏิบัติตามคำสั่งศาลในการแจ้งให้เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้รับการปล่อยตัวโดยศาลแล้วหนีหรือจะหลบหนี หรือถ้ามีเหตุจำเป็นไม่สามารถขอความช่วยเหลือจากพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ทันถ่วงที ก็ให้มีอำนาจจับผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นได้และเมื่อจับได้แล้วให้นำผู้ถูกจับไปยังศาลโดยเร็ว

5) เมื่อศาลได้ออกหมายจับผู้ไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกหรือคำสั่งศาล ให้ศาลมีคำสั่งตั้งเจ้าพนักงานตำรวจศาลเป็นผู้จัดการตามหมายจับ หากศาล เห็นสมควร ศาลอาจให้พนักงานฝ่าย

⁶² ธงฉาน ต้นบุญเจริญ. (2554). *บทบาทและหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยของศาล*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 93-94.

⁶³ พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562.

⁶⁴ พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562. มาตรา 3.

⁶⁵ พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562. มาตรา 4.

ปกครองหรือตำรวจเป็นผู้จัดการตามหมายจับด้วย โดยมีเจ้าพนักงานตำรวจศาลเป็นผู้สนับสนุนก็ได้⁶⁶

6) กำหนดคุณสมบัติของเจ้าพนักงานตำรวจศาลไว้ว่า ต้องมีสัญชาติไทย อายุไม่ต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์ เป็นผู้เลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ไม่เป็นข้าราชการทางการเมือง ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น (มาตรา 6)⁶⁷

7) กำหนดให้ศาลยุติธรรมอาจขอให้หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐให้ความช่วยเหลือสนับสนุนหรือเข้าร่วมปฏิบัติหน้าที่ตามความจำเป็น (มาตรา 7)⁶⁸

8) กำหนดให้การใช้สิทธิฟ้องคดีต่อศาลเนื่องจากพระราชบัญญัตินี้และความรับผิดชอบในทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติหน้าที่อยู่ในอำนาจของศาลยุติธรรม

9) กำหนดให้การปฏิบัติหน้าที่ไม่อยู่ภายใต้บังคับกฎหมายว่าด้วยอาวุธปืน เครื่องกระสุน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิงและสิ่งเทียมอาวุธและกฎหมายว่าด้วยการควบคุมยุทธภัณฑ์ เช่นเดียวกับตำรวจและทหาร (มาตรา 9)⁶⁹

10) กำหนดให้การปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติ ให้เจ้าพนักงานตำรวจศาลเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาและให้มีหน้าที่และอำนาจเช่นเดียวกับพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (มาตรา 10)⁷⁰

11) กำหนดให้ประธานศาลฎีกการเป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ (มาตรา 11)⁷¹

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง การประพฤติดนไม่เรียบร้อยในบริเวณศาล อันเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 31 ถึง มาตรา 33⁷² ซึ่งเกี่ยวข้องกับการประพฤติดนไม่เรียบร้อยในบริเวณศาล โดยมีรายละเอียดในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ดังต่อไปนี้

มาตรา 31 ผู้ใดกระทำการอย่างใด ๆ ดังกล่าวต่อไปนี้ ให้ถือว่า กระทบความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล

⁶⁶ พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562. มาตรา 5.

⁶⁷ พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562. มาตรา 6.

⁶⁸ พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562. มาตรา 7.

⁶⁹ พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562. มาตรา 9.

⁷⁰ พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562. มาตรา 10.

⁷¹ พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562. มาตรา 11.

⁷² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. มาตรา 31-33.

1) ขัดขืนไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของศาลตามมาตรา 31 ก่อนว่าด้วยการรักษาความเรียบร้อย หรือประพฤตินไม่เรียบร้อยในบริเวณศาล

2) เมื่อได้มีคำร้องและได้รับอนุญาตจากศาลให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลตามมาตรา 156/1 แล้ว ปรากฏว่าได้แสดงข้อเท็จจริงหรือเสนอพยานหลักฐานอันเป็นเท็จต่อศาลในการไต่สวนคำร้องขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล

3) เมื่อรู้ว่าจะมีการส่งคำคู่ความหรือเอกสารอื่นๆ ถึงตน แล้วจงใจไปเสียให้พ้นหรือหาทางหลีกเลี่ยงที่จะไม่รับคำคู่ความหรือเอกสารนั้นโดยสถานอื่น

4) ตรวจสอบเอกสารทั้งหมด หรือฉบับใดฉบับหนึ่ง ซึ่งอยู่ในสำนวนความ หรือคัดเอาสำเนาเอกสารเหล่านั้นไป โดยฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติมาตรา 54

5) ขัดขืนไม่มาศาล เมื่อศาลมีใ้คำสั่งตามมาตรา 19 หรือมีหมายเรียกตามมาตรา 277⁷³

ตามที่มาตรา 31(1) ได้ระบุว่า ผู้ใด “ขัดขืนไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของศาลตามมาตรา 31 ก่อนว่าด้วยการรักษาความเรียบร้อย หรือประพฤตินไม่เรียบร้อยในบริเวณศาล” เป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลนั้น องค์ประกอบส่วนนี้เป็นส่วนที่เปิดช่องให้ตีความได้กว้างที่สุด และในทางปฏิบัติก็ถูกนำมาใช้อ้างอิงดำเนินคดีฐานละเมิดอำนาจศาลกับการกระทำที่หลากหลายอยู่บ่อยครั้ง เมื่อพิจารณาตามมาตรา 31 (1) จะพบว่า การกระทำที่จะเป็นความผิดจะต้องมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้

ประการแรก ขัดขืนไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของศาล อันว่าด้วยการรักษาความเรียบร้อย ซึ่งหมายความว่า จะต้องมิทุกองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

- 1) ข้อกำหนดของศาล
- 2) ข้อกำหนดนั้นต้องออกมาเพื่อรักษาความเรียบร้อย
- 3) มีผู้จงใจฝ่าฝืนข้อกำหนดนั้น

ประการที่สอง ประพฤตินไม่เรียบร้อยในบริเวณศาล ซึ่งหมายความว่า จะต้องมิทุกองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

- 1) มีผู้ประพฤตินไม่เรียบร้อย
- 2) การประพฤตินั้นเกิดขึ้นในบริเวณศาล

คำว่า “ประพฤตินไม่เรียบร้อย” นี้เองถูกตีความกว้างขวาง ให้หมายความว่า ถึง การไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดเพื่อรักษาความเรียบร้อย หรือการประพฤตินไม่เรียบร้อย อาจทำให้คำนึงถึงการแต่งการที่เหมาะสมเมื่อไปศาล การไม่พูดคุ้ย ไม่ส่งเสียงดังระหว่างการพิจารณาคดี รวมถึงการ

⁷³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. มาตรา 31.

รักษาหน้าที่สุภาพอื่น ๆ ด้วยซึ่งศาลเคยตีความเรื่องความผิดจากการประพฤติตนไม่เรียบร้อยไว้บ้าง เช่น การใช้รองเท้าตึกในบริเวณศาล เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ใช้ไม้ไผ่ตีผู้ต้องขัง แต่องค์ประกอบความผิดเรื่องการประพฤติตนไม่เรียบร้อย ก็เคยถูกศาลตีความอย่างกว้างขวางให้ครอบคลุมถึงการกระทำแทบทุกอย่างอันไม่เหมาะสมไม่ควร หรือการกระทำที่อาจกระทบต่อการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีให้เป็นธรรม ทั้งที่อาจจะไม่เกี่ยวกับเรื่องกริยามารยาทที่ “เรียบร้อย” เลยก็ตาม ตัวอย่างเช่น การพกปืนเข้ามาในบริเวณศาล การเรียกเงินเพื่อวิ่งเต้นคดี การสับเปลี่ยนตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย การปลอมลายมือชื่อในเอกสารที่ยื่นต่อศาล การพูดข่มขู่จะทำอันตรายพยาน เป็นต้น⁷⁴

ศาลฎีกาได้วางแนวคำพิพากษาเรื่องละเมิดอำนาจศาล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งโดยสรุปพอสังเขปได้ ดังนี้ ประการที่ 1 กรณีที่จะเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลต้องเป็นการขัดขืนไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของศาลเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาล หรือเป็นการประพฤติตนไม่เรียบร้อยในบริเวณศาล โดยไม่จำเป็นที่ศาลจะต้องออกข้อกำหนดก่อน และประการที่ 2 หากเป็นการกระทำภายนอกบริเวณศาลต้องมีความชัดเจนว่าการกระทำนั้นจะส่งผลกระทบต่อกระทำการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในศาล เช่น การเอาเงินไปให้ผู้พิพากษา เพื่อเป็นอามิสสินจ้างในการดำเนินคดี แม้การอ้างว่าจะเอาเงินไปให้ผู้พิพากษาจะกระทำนอกบริเวณศาล การสับเปลี่ยนผู้ต้องหา แม้จะกระทำในชั้นสอบสวนก่อนมีการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาล แต่ทำให้การดำเนินคดีในศาลไม่เป็นไปโดยเที่ยงธรรมและถูกต้องเพราะทำให้ผู้กระทำความผิดที่แท้จริงไม่ต้องถูกลงโทษ จะอาศัยแต่เพียงความมุ่งหมายให้เกิดผลกระทบต่อกระบวนพิจารณาในศาลเท่านั้น ยังไม่เพียงพอที่จะถือว่าเป็นการประพฤติตนไม่เรียบร้อยในบริเวณศาลอันจะเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลได้⁷⁵

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล เป็นความผิดที่มีโทษปรับและจำคุก ซึ่งเป็นโทษทางอาญา ดังนั้นหากยึดหลักการของกฎหมายอาญาก็ต้องตีความอย่างเคร่งครัดและตีความให้แคบตามตัวบทกฎหมายเท่านั้น เพื่อคุ้มครองสิทธิของประชาชนแล้ว การประพฤติตนไม่เรียบร้อยที่จะเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลได้จึงต้องเกิดขึ้นในบริเวณศาลเท่านั้น หากเกิดขึ้นนอกบริเวณศาล เช่น นอกรั้วของศาล ย่อมไม่เป็นความผิด กรณีเฉพาะของความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลที่ไม่ต้องมีการฟ้องคดี ถ้ากระทำต่อหน้าศาล ศาลสามารถลงโทษได้ทันที ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลเป็นความผิดที่กระทำต่อศาล การลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาล จึงย่อมเป็น

⁷⁴ เสวียง แก้วทอง. (2563). *ปัญหาและอุปสรรคในการออกคำสั่งเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของเจ้าพนักงานตำรวจศาล*. เอกสารวิชาการรายบุคคลอบรมหลักสูตร “ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล” รุ่นที่ 19 วิทยาลัยข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม. หน้า 18-19.

⁷⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 19-20.

อำนาจของศาล โดยเฉพาะ บุคคลอื่นจึงไม่มีสิทธิที่จะฟ้องคดีต่อศาลให้ลงโทษผู้กระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลได้ หากการละเมิดอำนาจศาลได้กระทำต่อหน้าศาล ศาลย่อมมีอำนาจพิพากษาลงโทษได้ โดยไม่ต้องมีการไต่สวน เพราะข้อเท็จจริงได้ปรากฏต่อหน้าศาลแล้ว หากไม่ได้กระทำต่อหน้าศาล ศาลจะต้องไต่สวนหาข้อเท็จจริงให้ได้ความว่ามีกระทำความผิดหรือไม่และศาลมีอำนาจไต่สวนหาความจริงโดยไม่ต้องกระทำต่อหน้าจำเลยเหมือนเช่นการพิจารณาอาญาทั่วไป เนื่องจากบทบัญญัติเรื่องละเมิดอำนาจศาลเป็นกฎหมายพิเศษที่ให้ศาลมีอำนาจค้นหาความจริงได้ การใช้อำนาจของศาลในการมีคำสั่งเรื่องละเมิดอำนาจศาลถึงแม้จะมีข้อดีในการรักษาความสงบเรียบร้อยในศาลและทำให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในศาลเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อย แต่ก็อาจกระทบสิทธิในการโต้แย้งคัดค้านต่อผู้คดีของผู้ถูกกล่าวหาได้ หากไม่กระทำด้วยความระมัดระวังรอบคอบและอย่างเหมาะสมเป็นธรรม⁷⁶

3.3 การบังคับทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดตามกฎหมายระหว่างประเทศ

มาตรการในการริบทรัพย์สินจากการกระทำความเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ปรากฏในอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุ ที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท ค .ศ . 1 9 8 8 (United Nations Convention against illicit trafficking in narcotic Drugs and Phychotropic substances,1988) และอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 (United Nations Convention against transnational Organized Crime 2000) เน้นการทำลายแหล่งเงินทุน กระบวนการฟอกเงินขององค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ และการใช้มาตรการช่วยเหลือทางกฎหมายระหว่างรัฐภาคี เพื่อตัดวงจรการกระทำความผิดและจับกุมนายทุนหรือบุคคลสำคัญขององค์กรได้ในที่สุด⁷⁷

มาตรการในการริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ปรากฏอยู่ในอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุ ที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท ค .ศ . 1 9 8 8 (United Nations Convention illicit trafficking in narcotic Drugs and phychotropic substances,1988) จากการรับรองของที่ประชุมสหประชาชาติ ณ กรุงเวียนนา เครือรัฐออสเตรเลีย เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ.2531 มีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมและปราบปรามยาเสพติดและวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทที่ลักลอบจำหน่ายระหว่างประเทศ โดยมีมาตรการในการปราบปรามเครือข่ายยาเสพติดหลากหลายมาตรการอันเป็นการตัดรอนเงินทุนมหาศาลที่ได้มาจาก

⁷⁶ เสวียง แก้วทอง. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 74. หน้า 20.

⁷⁷ สุวัฒน์ รุ่งเมฆรัตน์. (2543). *ความร่วมมือระหว่างประเทศเฉพาะการริบทรัพย์สินคดียาเสพติดระหว่างไทยและสหรัฐอเมริกา*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 145.

การค้ายาเสพติด ซึ่งองค์กรอาชญากรรมนำเงินทุนที่ได้มาจากการค้ายาเสพติดไปสร้างรากฐานและความมั่นคงปลอดภัยให้กับองค์กรของตน โดยสร้างความเชื่อมโยงที่ซับซ้อนในหลายประเทศ จึงเป็นการยากที่จะจับกุมผู้อยู่เบื้องหลังหรือบุคคลสำคัญในองค์กรมารับโทษตามกฎหมาย อนุสัญญาดังกล่าวได้เพิ่มมาตรการพิเศษในการปราบปรามองค์กรอาชญากรรมเพิ่มเติม เช่น การส่งผู้ร้ายข้ามแดน (Extradition) ความช่วยเหลือทางกฎหมายระหว่างประเทศ (Mutual Legal Assistance) การส่งมอบยาเสพติดภายใต้การควบคุม (Controlled Delivery) การลักลอบค้ายาเสพติดทางทะเล (illicit Traffic by sea) การสกัดกั้นการฟอกเงิน และการยึดทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด⁷⁸

อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุ ที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท ค.ศ.1988 ไม่เพียงแต่มุ่งเน้นการจับกุมกวาดล้าง การลักลอบการจำหน่ายยาเสพติดเพียงอย่างเดียว ยังมุ่งเน้นการริบทรัพย์สิน หรือผลประโยชน์อื่นใดที่ได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ถือเป็นเครื่องมือในการทำลายองค์กรอาชญากรรมได้อีกอย่างมีประสิทธิภาพอีกประการหนึ่ง โดยได้กำหนดมาตรการในการริบทรัพย์สินไว้ดังนี้⁷⁹

ทรัพย์สินที่มีอำนาจริบได้เป็นผลประโยชน์อื่นใด หรือผลตอบแทนอย่างมีมูลค่า เทียบเท่ากัน ซึ่งได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด รวมทั้งทรัพย์สินที่เป็นตัวยาเสพติด และวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท อุปกรณ์เครื่องมือที่ได้ใช้หรือมีไว้ใช้เพื่อกระทำความผิดนั้น ๆ ก็ มีอำนาจริบได้ และจะต้องดำเนินการเพิกถอนที่จำเป็นเท่านั้น อย่างไรก็ตามอนุสัญญาดังกล่าวได้ กำหนดเกี่ยวกับการริบทรัพย์สินไว้อย่างกว้างขวางโดยใช้คำว่า “Confiscation” เพื่อไม่ให้ขัดกับกฎหมายภายในของรัฐภาคีต่าง ๆ ซึ่งมีความหลากหลายอันเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการริบทรัพย์สินอีกทางหนึ่ง⁸⁰ รวมทั้งทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ที่มีการแปรสภาพ ถ่ายโอน ซุกซ่อนหรือได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่น เพื่อปกปิดหรืออำพรางลักษณะที่แท้จริง แหล่งที่มา สถานที่ตั้ง การจำหน่าย และการเคลื่อนย้ายสิทธิที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สิน โดย

⁷⁸ รุจิรา พิจรบุญรุ่งเรือง. (2563). *กระบวนการริบทรัพย์สินในคดียาเสพติด ศึกษากรณี การริบทรัพย์สินของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หลบหนีหรือถึงแก่ความตาย*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. หน้า 46.

⁷⁹ วัฒนา ชื่นบุญ. (2540). *การดำเนินคดีริบทรัพย์สินให้ตกเป็นของกองทุนป้องกันและปราบปรามยาเสพติด*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 46.

⁸⁰ รุจิรา พิจรบุญรุ่งเรือง. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 78. หน้า 47.

ในขณะที่รับทรัพย์สินนั้น ฟังรู้ว่า ได้มาจากการกระทำความผิด ย่อมเป็นเหตุให้สามารถริบทรัพย์สินนั้นได้⁸¹

กระบวนการริบทรัพย์สิน แบ่งออกเป็น 2 กรณี ดังนี้

1) กระบวนการริบทรัพย์สินภายในประเทศ เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบจะต้องดำเนินการเท่าที่จำเป็นเพื่อให้ได้บรรลุผลดังกล่าว และสามารถระบุสืบหาแหล่งที่มา เพื่อทำการอายัดหรือยึด ทรัพย์สิน เครื่องมือ ผลตอบแทน หรือสิ่งอื่นใดที่ได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เพื่อให้การดำเนินริบทรัพย์สินเกิดขึ้นได้ จะต้องมีการให้อำนาจแก่ศาลหรือเจ้าหน้าที่รัฐผู้รับผิดชอบในการแสวงหาพยานหลักฐานทางการพาณิชย์ ทางการเงินหรือทางธนาคาร โดยไม่ถือว่าเป็นความลับ⁸²

2) กระบวนการริบทรัพย์สินระหว่างประเทศ

(1) หากพบว่ามีกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เกิดขึ้นได้โดยมีความเกี่ยวพันระหว่างรัฐ (Transnational Crime) เมื่อรัฐภาคีเห็นว่ามีความพยานหลักฐานเป็นที่แน่ชัด ซึ่งปรากฏทรัพย์สิน อุปกรณ์หรือผลประโยชน์อื่นใด ที่ได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด โดยมีเหตุตามกฎหมายให้ริบได้แต่อยู่ในดินแดนรัฐภาคีอื่น รัฐภาคีนั้นจะต้องส่งคำขอให้ริบทรัพย์สินเป็นลายลักษณ์อักษรพร้อมทั้งเอกสารหลักฐานที่แสดงข้อเท็จจริง และข้อมูลเกี่ยวกับขอบเขตของการที่จะให้ดำเนินตามคำขอ โดยใช้ภาษาของรัฐที่ถูกขอร้อง ในคำขอร้องจะต้องระบุรายละเอียดของทรัพย์สินที่จะถูกริบ พร้อมทั้งตัวบทกฎหมายและระเบียบของรัฐที่ร้องขอ ในคำร้องขอจะต้องระบุรายละเอียดของทรัพย์สินตามกฎหมายภายในประเทศของตนหรือข้อตกลงระหว่างรัฐ

(2) รัฐที่รับคำขอร้องจะต้องดำเนินการสืบสวน เพื่อระบุแหล่งของรายได้มาของทรัพย์สินผลตอบแทนเครื่องมือ ที่จะถูกริบ เพื่อให้มีการริบทรัพย์สินตามกฎหมายได้สำเร็จ

(3) ผู้มีอำนาจริบทรัพย์สิน คือองค์กรศาล ซึ่งมีอำนาจริบทรัพย์สินทั้งในคดีแพ่งและอาญาพร้อมทั้งให้อำนาจแก่ฝ่ายบริหาร ในการเข้าไปริบทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดทั้งนี้ ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายภายในของรัฐภาคีนั้นๆ

(4) รายได้หรือผลตอบแทนที่ได้จากการริบทรัพย์สินนั้น ให้ดำเนินตามกฎหมายระเบียบหรือข้อบังคับ และการบริหารภายในของรัฐผู้ถูกร้องขอ การดำเนินการดังกล่าวรัฐภาคีอาจทำความตกลงพิเศษในเรื่องทรัพย์สินและผลตอบแทน โดยเฉพาะ โดยมีกำหนดให้มีการมอบเงินหรือผลตอบแทนแทนที่ได้จากการขายทรัพย์สินหรือผลตอบแทนนั้นให้แก่องค์กรหรือ

⁸¹ รุจิรา พิระชญ์รุ่งเรือง. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 78. หน้า 47.

⁸² รุจิรา พิระชญ์รุ่งเรือง. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 78. หน้า 47.

หน่วยงานที่มีหน้าที่ในการ ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด หรือแบ่งผลประโยชน์ที่ได้จาก ทรัพย์สินหรือผลตอบแทนตามกฎหมายภายใน ระเบียบหรือความตกลงทวิภาคีหรือพหุภาคี แล้วแต่ กรณี

(5) หากผลตอบแทนที่ได้มาจากการริบทรัพย์สินนั้น ได้แปรสภาพไปเป็น อย่างอื่นหรือนำไปรวมกับทรัพย์สินที่มาจากแหล่งอื่นที่ชอบด้วยกฎหมาย จะต้องริบทรัพย์สินนั้น ไม่เกินไปกว่ามูลค่าของผลตอบแทนที่ถูกนำมา รวมกันไว้ ทั้งนี้จะต้องไม่กระทบกระเทือนต่อ อำนาจใดๆ ที่เกี่ยวกับการยึดหรืออายัด ส่วนสิ่งที่ริบได้ คือรายได้หรือผลประโยชน์ที่ได้มาจาก ผลตอบแทนทรัพย์สิน ที่เกิดจากการเปลี่ยนรูป หรือแปรสภาพหรือทรัพย์สินที่มีผลตอบแทนรวมอยู่ ด้วย

(6) ส่วนภาระพิสูจน์การได้มาของทรัพย์สินให้เป็นภาระของฝ่ายจำเลยที่ พิสูจน์ว่าทรัพย์สินนั้นเป็นของตนและได้มาอย่างสุจริต ถูกต้องตามกฎหมาย หรือตามกระบวนการ กฎหมายของรัฐภาคีนั้นๆ

(7) การริบทรัพย์สินนั้น จะต้องไม่กระทบกระเทือนต่อบุคคลที่สามผู้ สุจริต⁸³

ประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีในอนุสัญญาดังกล่าว และได้นำเอาหลักการสำคัญ ในการริบทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่บัญญัติในอนุสัญญาดังกล่าว มาเป็นรากฐานในการตราพระราชบัญญัติในปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 เพื่อทำลายแหล่งเงินทุนของนักค้ายาเสพติด อันจะนำไปสู่การปราบปรามการกระทำความผิด เกี่ยวกับยาเสพติดอย่างมีประสิทธิภาพ⁸⁴

หลักเกณฑ์ในการริบทรัพย์สินในกฎหมายไทย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 33 (1)⁸⁵ ซึ่งได้บัญญัติ ถึงการริบทรัพย์สินที่ได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด โดยเมื่อ พิจารณาจากบทบัญญัติของกฎหมายจะพบว่า มาตรา 33 บัญญัติว่า “ในการริบทรัพย์สินนอกจาก ศาลจะมีอำนาจริบตามที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะแล้ว ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ริบทรัพย์สิน ดังต่อไปนี้ คือ

- (1) ทรัพย์สินซึ่งบุคคลได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด หรือ
- (2) ทรัพย์สินซึ่งบุคคลได้มาโดยการกระทำความผิด เว้นแต่ทรัพย์สินเหล่านี้เป็น ทรัพย์สินของผู้อื่น ซึ่งมีได้รู้เห็นเป็นใจในการกระทำความผิด”

⁸³ รุจิรา พิระชญ์รุ่งเรือง. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 78. หน้า 47-48.

⁸⁴ รุจิรา พิระชญ์รุ่งเรือง. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 78. หน้า 48.

⁸⁵ ประมวลกฎหมายอาญา. มาตรา 33.

จะเห็นได้ว่า มาตรา 33 เปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจได้ ไม่ใช่กรณีที่ศาลต้องริบเสมอตามมาตรา 32⁸⁶ เพราะการริบทรัพย์สินตามมาตรา 32 ไม่ได้ใช้เกณฑ์การพิจารณาจากสภาพของทรัพย์สินโดยตรงการริบทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการใช้ทรัพย์สินนั่นเอง⁸⁷

นอกจากนี้ ยังมีข้อสงสัยว่า ทรัพย์สินซึ่งได้ใช้ในการกระทำความผิดนั้น โดยปกติอาจเป็นของที่มีได้โดยชอบด้วยกฎหมาย เพียงแต่เจ้าของทรัพย์สินนำทรัพย์สินนั้น ไปใช้โดยผิดกฎหมาย คือใช้ในการกระทำความผิด จึงส่งผลให้ทรัพย์สินนั้นตกอยู่ในการบังคับของกฎหมายว่าจะริบทรัพย์สินนั้นหรือไม่⁸⁸

จากการศึกษาคำพิพากษาของศาลฎีกาจะพบว่า กรณีตามมาตรา 33 (1) นั้น ศาลไทยได้วางแนวทางในการใช้ดุลพินิจในการสั่งริบทรัพย์สินในกรณีดังกล่าวไว้ว่า ทรัพย์สินที่ศาลจะริบต้องเป็นทรัพย์สินซึ่งบุคคลได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด “โดยตรง” หากเป็นเพียงทรัพย์สินที่ได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ “ประกอบ” ในการกระทำความผิดเท่านั้น ศาลยังไม่อาจสั่งริบได้ เช่น ใช้รถเป็นพาหนะเพื่อความสะดวกแก่การวิ่งราวทรัพย์สินและพาทรัพย์สินไปหรือเพื่อให้พ้นจากการจับกุม ดังนี้ ศาลริบได้เนื่องจากการใช้ทรัพย์สินเพื่อกระทำความผิดตามที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยตรง ในทางตรงกันรถที่ใช้เป็นพาหนะสำหรับเดินทางไปมา ไม่ใช่ทรัพย์สินที่ร่วมในการกระทำความผิด ศาลไม่ริบ จะเห็นได้ว่าแม้เป็นการใช้ทรัพย์สินเพื่อกระทำความผิดเหมือนกันแต่ทั้งสองกรณีมีความสำคัญอยู่ที่ทรัพย์สินที่ได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้นั้น ในกรณีแรกเป็นความเกี่ยวพัน “โดยตรง” กับการกระทำความผิด แต่ในกรณีหลังเป็นเพียง “ส่วนประกอบ” ไม่ใช่ “ส่วนร่วม” ในการกระทำความผิด เป็นเพียงการวางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับทรัพย์สินที่ได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิดโดยตรง อันเป็นแนวทางที่ยังขาดความชัดเจนและมีลักษณะที่ยังคลุมเครือ⁸⁹

3.3.1 การริบทรัพย์สินตามกฎหมายอังกฤษ

การริบทรัพย์สินในระบบคอมมอนลอว์ของประเทศอังกฤษ มีรากฐานมาจากหลัก the rule of deodand มาจากภาษาลาตินคำว่า Deo dandum ซึ่งหมายความว่า การมอบทรัพย์สินให้แก่พระเจ้า ดังที่ปรากฏในคัมภีร์ไบเบิล ได้บัญญัติไว้ว่า “ถ้าวัวทำร้ายผู้ใดถึงตาย วัวนั้นจะถึงถูกขังปกด้วยหินและห้ามบริโภคเนื้อวัวแต่เจ้าของวัวไม่ต้องรับโทษ” ซึ่งเห็นได้ชัดว่า การกระทำของวัว

⁸⁶ ประมวลกฎหมายอาญา, มาตรา 32.

⁸⁷ นรารัตน พรหมจรรย์. (2554). *การริบทรัพย์สินที่ได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายอาญา, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 2.

⁸⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 2.

⁸⁹ นรารัตน พรหมจรรย์. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 87. หน้า 2-3.

มิได้เกี่ยวข้องกับเจ้าของ แต่เจ้าของวัวต้องรับผิดชอบ ทั้งนี้โดยไม่พิจารณาถึงความบริสุทธิ์หรือความผิดของเจ้าของวัว ในปัจจุบันกฎหมายอังกฤษได้แบ่งกระบวนการริบทรัพย์ออกเป็น 2 ประเภท คือ กระบวนการริบทรัพย์สินโดยมุ่งพิจารณาเป็นรายบุคคล (in Personam Proceeding) และ กระบวนการริบทรัพย์สินโดยมุ่งพิจารณาทรัพย์สิน (in Rem Proceeding)⁹⁰

การริบทรัพย์สินที่เป็นสาเหตุแห่งการตายของผู้อื่นนี้ ได้กลายเป็นหลักการพื้นฐานของหลักกฎหมายเกี่ยวกับการริบทรัพย์สินที่เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ในการกระทำความผิด เนื่องจากถือว่าทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินที่ได้ใช้ในการกระทำความผิด ซึ่งผิดกฎหมายโดยตัวทรัพย์สินเอง และอาจใช้ทำร้ายผู้อื่นต่อไปจึงต้องถูกริบโดยไม่พิจารณาถึงความผิดหรือความบริสุทธิ์ของเจ้าของ ซึ่งเป็นการริบทรัพย์สินตามความหมายของคำว่า forfeiture นอกจากนี้ยังมีการริบทรัพย์สินตามกฎหมายลายลักษณ์อักษร (statutory forfeiture) ซึ่งเป็นการกำหนดให้ริบทรัพย์สินเฉพาะสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความผิดเพื่อลงโทษบุคคล ในกรณีนี้จะริบได้ต่อเมื่อศาลพิพากษาลงโทษ เนื่องจากกระทำ ความผิดอาญา กล่าวโดยสรุปได้ว่ากระบวนการริบทรัพย์สินมี 2 ประเภท คือ⁹¹

1) กระบวนการริบทรัพย์สิน โดยมุ่งพิจารณารายบุคคล (in Personam Proceeding) การริบทรัพย์สินตามกฎหมายลายลักษณ์อักษร เป็นการริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลงโทษบุคคลเป็นการฟ้องผู้กระทำความผิดอาญาจะต้องพิจารณาว่าบุคคลผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดตามฟ้องหรือไม่เมื่อโจทก์พิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าผู้กล่าวหากระทำความผิดอาญา จึงจะลงโทษริบทรัพย์สินของบุคคลดังกล่าวได้โดยไม่พิจารณาว่าตัวทรัพย์สินมีความผิดหรือไม่อย่างไร⁹²

2) กระบวนการริบทรัพย์สิน โดยมุ่งพิจารณาทรัพย์สิน (in Rem Proceeding) หมายถึง กระบวนการพิจารณาคดีที่ดำเนินการโดยตรงเฉพาะต่อทรัพย์สิน และมีผลต่อกรรมสิทธิ์ซึ่งอยู่ในเขตอำนาจศาลโดยเขตอำนาจศาล โดยไม่มีการพิจารณาถึงความผิดของเจ้าของทรัพย์สิน คำพิพากษาในกระบวนการนี้มีผลต่อกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเท่านั้นไม่สามารถลงโทษผู้กระทำความผิดหรือผู้ใดได้และศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีคือ ศาลซึ่งทรัพย์สินนั้นอยู่ในเขตอำนาจศาลเป็นเรื่องเขตอำนาจศาลเหนือทรัพย์สิน ไม่ได้ขึ้นอยู่กับกรณีอำนาจเหนือบุคคล⁹³

⁹⁰ ชมลวรรณ เศรษฐเมธีกุล. (2550). *การบังคับใช้สันนิษฐานว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญาของกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน : ศึกษากรณีการริบทรัพย์สิน*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 36-37.

⁹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 37.

⁹² ชมลวรรณ เศรษฐเมธีกุล. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 90. หน้า 37.

⁹³ ชมลวรรณ เศรษฐเมธีกุล. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 90. หน้า 37-38.

ในปัจจุบันมีพระราชบัญญัติว่าด้วยการค้ายาเสพติด ค.ศ. 1994 (the Drug Trafficking Act 1994)⁹⁴ มาตรา 42 กำหนดมาตรการในการริบทรัพย์สินเฉพาะที่เป็นเงินสดอันเกิดจากการค้ายาเสพติดที่ได้มีการนำเข้าหรือออกนอกประเทศ ซึ่งกฎหมายฉบับนี้ได้ถูกนำมาใช้ใน สก๊อตแลนด์ และถือเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายอังกฤษด้วย โดยกำหนดให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ศุลกากรหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจในการดำเนินการยึดเงินสดซึ่งได้มีการนำเข้าหรือส่งออกจากประเทศ ซึ่งมีมูลค่าไม่น้อยกว่า 10,000 ปอนด์ และเจ้าหน้าที่จะดำเนินการยึดเงินสดดังกล่าวได้ต่อเมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า (Reasonable Grounds) เงินดังกล่าวเกี่ยวข้องกับขบวนการยาเสพติดหรือมีเจตนาที่จะใช้ในการค้ายาเสพติด แต่เงินดังกล่าวจะถูกยึดไว้ได้ไม่เกิน 48 ชั่วโมง เว้นแต่เงินนี้จะอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของพนักงานเจ้าหน้าที่ระดับนายอำเภอ⁹⁵

ตาม Courts Act 2003 Section 51⁹⁶ กฎหมายกำหนดให้มีเจ้าพนักงานรักษาความปลอดภัยของศาล (Court Security Officers) ซึ่งอาจเป็นบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งจาก Lord Chancellor โดยกฎหมายเปิดช่องให้สามารถทำสัญญาจ้างเอกชนได้

ส่วน Courts Act 2003 Section 52⁹⁷ กำหนดไว้ว่าการค้นบุคคลที่จะเข้ามาในบริเวณศาล

- 1) เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยของศาลซึ่งปฏิบัติหน้าที่ตามหน้าที่อาจค้น
 - (ก) บุคคลใด ๆ ที่อยู่ในหรือพยายามที่จะเข้าไปในอาคารศาลและ
 - (ข) สิ่งของใด ๆ ที่อยู่ในความครอบครองของบุคคลดังกล่าว
- 2) อนุมาตรา (1) ไม่อนุญาตให้เจ้าหน้าที่กำหนดให้บุคคลถอดเสื้อผ้าใดๆ ของตนออก ยกเว้นเสื้อโค้ต แจ็กเก็ต หมวกคลุมศีรษะ ถุงมือ หรือรองเท้า
- 3) ในส่วนนี้ “อาคารศาล” หมายถึง อาคารใดๆ
 - (ก) เมื่อบริเวณของศาลใดๆ ที่อ้างถึงในส่วนที่ 1 และ
 - (ข) ที่สาธารณะสามารถเข้าถึงได้

⁹⁴ พระราชบัญญัติว่าด้วยการค้ายาเสพติด ค.ศ. 1994 (the Drug Trafficking Act 1994). (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1994/37/enacted>. [2566, 10 พฤษภาคม]

⁹⁵ ธรรมนูญเสรีชนอังกฤษ. อ้างแล้วเชิงบรรณที่ 90. หน้า 38-39.

⁹⁶ พระราชบัญญัติศาล Courts Act 2003. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/39/section/51>. [2566, 25 พฤษภาคม]

⁹⁷ พระราชบัญญัติศาล Courts Act 2003. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/39/section/51>. [2566, 25 พฤษภาคม]

สำหรับการริบทรัพย์สินที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อบุคคลในบริเวณศาลหรืออาจเป็นหลักฐานของการกระทำความผิด นั้น Courts Act 2003 Section 54⁹⁸ ได้กำหนดไว้ว่ามอบตัวและยึดสิ่งของ

1) หากเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยของศาลที่ปฏิบัติหน้าที่ของตนเชื่ออย่างมีเหตุผลว่าสิ่งของที่อยู่ในความครอบครองของบุคคลที่อยู่ในหรือพยายามที่จะเข้าไปในอาคารศาลที่ระบุไว้ในอนุมาตรา (3) ต้องขอให้บุคคลนั้นส่งมอบสิ่งของ

2) ถ้าผู้นั้นไม่ยอมมอบสิ่งของ เจ้าหน้าที่อาจยึดไว้ได้

3) เหตุผลคือ

(ก) อาจเป็นอันตรายต่อการรักษาความสงบเรียบร้อยในอาคารศาล (หรือบางส่วน)

(ข) อาจทำให้ความปลอดภัยของบุคคลใดๆ ในอาคารศาลตกอยู่ในความเสี่ยง หรือ

(ค) อาจเป็นหลักฐานหรือเกี่ยวข้องกับความผิด

3.3.2 การริบทรัพย์สินตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา

การริบทรัพย์สินตามกฎหมายสหรัฐอเมริกาได้รับอิทธิพลมาจากกฎหมายอังกฤษ แต่การริบทรัพย์สินผู้ต้องคำพิพากษาลงโทษประหารชีวิตฐานเป็นผู้กระทำความผิดอาญาอย่างร้ายแรงและผู้ทรยศต่อชาติไม่ได้รับการยอมรับในอเมริกา โดยแรกเริ่มภายหลังการประกาศเอกราชของสหรัฐอเมริกาห้ามมิให้มีการริบราชบาตร นับตั้งแต่นั้นมาการริบทรัพย์สินโดยใช้กระบวนการพิจารณาคดีต่อบุคคลมิได้นำมากับความผิดอาญาแต่กระบวนการพิจารณาคดีต่อทรัพย์สินได้ถูกยกเลิกไปด้วย มีการกำหนดให้มีการริบทรัพย์สินไว้ในกฎหมายเกี่ยวกับการเดินเรือและสินค้าที่ขนส่งโดยผิดกฎหมาย ประเทศสหรัฐอเมริกาได้พัฒนากระบวนการพิจารณาคดีต่อทรัพย์สิน โดยนำหลัก deodand มาอธิบายสนับสนุน และเป็นแนวความคิดที่สำคัญซึ่งแบ่งแยกการริบทรัพย์สินโดยฟ้องตัวบุคคลและฟ้องตัวทรัพย์สินโดยตรง การดำเนินกระบวนการพิจารณาริบทรัพย์สินตามกฎหมายสหรัฐอเมริกาแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้⁹⁹

1) กระบวนการริบทรัพย์สินทางแพ่ง (Civil Forfeiture) ในปี ค.ศ. 1790 รัฐสภาได้ออกกฎหมายกำหนดให้ริบทรัพย์สินไว้ในกฎหมายการเดินเรือและศุลกากรสำหรับเรือ (Maritime and Custom Laws) ให้ริบสินค้าต้องห้ามและเรือที่ลำเลียงสินค้าต้องห้าม เหตุที่ต้องออกกฎหมายฉบับนี้เพราะมีการฝ่าฝืนกฎหมายเดินเรือและศุลกากรมากขึ้นเป็นลำดับ แม้จะได้มีการพิพากษาคดีโดยตัดสินลงโทษลูกเรือแล้วก็ตาม เรื่อนั้นก็ยังคงถูกนำมาใช้กระทำความผิดอีกโดยลูกเรือพวกใหม่

⁹⁸ พระราชบัญญัติศาล Courts Act 2003. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/39/section/51>. [2566, 25 พฤษภาคม]

⁹⁹ นรวารณ พรมจรรย์. อ่างแล้วจึงอรอดที่ 87. หน้า 59.

อีกทั้งศาลไม่สามารถลงโทษเจ้าของเรือได้เพราะมิได้เข้ามาอยู่ในเขตอำนาจของศาลสหรัฐอเมริกา หรือเรือนั้นถูกเข้ามาจึงไม่มีเขตอำนาจเหนือบุคคล การนำกระบวนการริบทรัพย์สินทางแพ่งมาใช้ จึงเป็นการป้องกันการกระทำความผิดครั้งใหม่และเพื่อเป็นการปราบปรามการกระทำความผิด ดังกล่าว ซึ่งต่อมามีการตรากฎหมายฉบับอื่นๆ ขึ้นมาอีกหลายฉบับ เช่น กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด (Controlled Substances Act) กฎหมายเกี่ยวกับการฟอกเงิน (Money laundering Control Act) กฎหมายเกี่ยวกับลิขสิทธิ์ (Copyrights Act) กฎหมายเกี่ยวกับโทรคมนาคม (Communications Statute) เป็นต้น และในปัจจุบันได้ขยายขอบเขตของประเภททรัพย์สินที่จะถูกริบออกไป โดยอาศัย สมมติฐานทางกฎหมายว่า ทรัพย์สินที่ก่อให้เกิดความผิดเป็นทรัพย์สินมิชอบด้วยกฎหมาย ดังนั้น ทรัพย์สินที่มีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด ทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดไม่ว่าโดยตรง หรือ โดยอ้อม หรือทรัพย์สินที่ใช้อำนวยความสะดวกในการกระทำความผิดจึงต้องถูกริบทั้งสิ้น ทั้งนี้ ไม่ว่าทรัพย์สินนั้นจะเป็นสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์ก็ตาม¹⁰⁰

การริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่งเป็นกระบวนการที่กระทำต่อทรัพย์สิน (in rem action) จึงเรียกกันว่า “การริบทรัพย์สินทางแพ่ง” (civil forfeiture) โดยมุ่งกระทำต่อตัวทรัพย์สินที่ผู้กระทำความผิดทางอาญาได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้หรือได้ทรัพย์สินนั้นมาจากการกระทำความผิด¹⁰¹ ดังนั้น ประเด็นการพิจารณาโดยตรงคือตัวทรัพย์สิน ดังจะเห็นได้จากกฎหมายสหรัฐอเมริกาที่บัญญัติไว้ใน the Federal Crime and Criminal Procedure Part 1-Crime Chapter 46-Forfeiture Section 981 (a)¹⁰² ซึ่งระบุประเภทของทรัพย์สินโดยเฉพาะเจาะจงว่าทรัพย์สินใดที่จะต้องถูกริบให้ตกเป็นของสหรัฐอเมริกา เช่น ทรัพย์สินใดๆ ไม่ว่าจะเป็อสังหาริมทรัพย์ สังหาริมทรัพย์ที่เกี่ยวกับการกระทำ พยายามกระทำหรือกรรมที่ฝ่าฝืนกฎหมายของสหรัฐอเมริกามาตรา 1956 มาตรา 1957 หรือมาตรา 1960 หรือทรัพย์สินอื่นใดที่ได้มาหรือเป็นร่องรอยได้มาจากการกระทำความผิดดังกล่าว หรือ ทรัพย์สินใด ไม่ว่าจะเป็อสังหาริมทรัพย์ สังหาริมทรัพย์ ทั้งที่ได้มาโดยตรงและโดยอ้อมจากการ ฝ่าฝืนกฎหมายสหรัฐอเมริกาตามมาตรา 511 มาตรา 553 มาตรา 2312 หรือมาตรา 2313 ซึ่งเป็น บทบัญญัติเกี่ยวกับการลักลอบย้ารถเถื่อน เป็นต้น¹⁰³

ในการนำกระบวนการริบทรัพย์สินทางแพ่งมาใช้บังคับนี้ไม่จำเป็นต้องขึ้นอยู่กับคำ พิพากษาอาญา กล่าวคือ ในการดำเนินกระบวนการริบทรัพย์สินไม่จำเป็นต้องฟ้องบุคคลเป็นจำเลย

¹⁰⁰ ชมลวรรณ เศรษฐเมธิกุล, อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 90, หน้า 39-40.

¹⁰¹ ชมลวรรณ เศรษฐเมธิกุล, อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 90, หน้า 40.

¹⁰² The Federal Crime and Criminal Procedure Part 1-Crime Chapter 46-Forfeiture Section 981 (a). (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://law.justia.com/codes/us/2014/title-18/part-i/chapter-46/sec.-981/>. [2566, 10 พฤษภาคม]

¹⁰³ ชมลวรรณ เศรษฐเมธิกุล, อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 90, หน้า 41-43.

ต่อศาลและหากศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดยกฟ้องจำเลยก็สามารถดำเนินการกับตัวทรัพย์สินได้และแม้จำเลยถึงแก่ความตายก็ได้ทำให้กระบวนการริบทรัพย์สินทางแพ่งสิ้นสุดลงอีกทั้งจำเลยไม่มีสิทธิอ้างว่าได้ถูกเจ้าหน้าที่ฟ้องริบทรัพย์สินทางอาญาแล้วจึงไม่สามารถดำเนินการริบทรัพย์สินทางแพ่งของจำเลยได้อีก เนื่องจากการริบทรัพย์สินทางแพ่งไม่คำนึงว่าเจ้าของทรัพย์สินจะถูกศาลตัดสินว่าได้กระทำความผิดจริงหรือไม่แต่ประการใดจึงไม่จำเป็นต้องมีคำพิพากษาอาญาก็สามารถริบทรัพย์สินของจำเลยที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดได้เหมือนเช่นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอื่นๆ ทั้งนี้ทรัพย์สินที่ถูกริบนั้นอาจเป็นของผู้กระทำความผิดหรือของบุคคลอื่นก็ได้ และกระบวนการริบทรัพย์สินทางแพ่งนี้สามารถดำเนินคดีควบคู่ไปกับการดำเนินคดีอาญาได้ด้วย¹⁰⁴

การริบทรัพย์สินทางแพ่งตามบทบัญญัติของกฎหมายฉบับใดสามารถนำไปใช้ริบทรัพย์สินที่ได้มาหรือมีอยู่ก่อนประกาศใช้กฎหมายฉบับนั้นได้ ในการฟ้องคดีจะต้องฟ้องยังศาลที่ทรัพย์สินนั้นตั้งอยู่ ซึ่งถือเป็นเขตอำนาจศาล (In Rem Jurisdiction) เป็นการฟ้องที่ตัวทรัพย์สินนั้นโดยตรง การริบทรัพย์สินในทางแพ่งจะกระทำต่อเมื่อต้องมี “เหตุอันควรเชื่อได้” (probable cause) ว่าทรัพย์สินนั้นเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดโดยรัฐจะต้องแสดงให้เห็นถึงเหตุอันควรสงสัยว่าทรัพย์สินดังกล่าวเชื่อมโยงกับการกระทำความผิด และเจ้าของทรัพย์สินมีภาระการพิสูจน์ว่าทรัพย์สินของตนไม่สมควรต้องถูกริบ กล่าวคือ เมื่อเป็นการดำเนินการต่อตัวทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด โดยตรงจึงไม่ต้องพิสูจน์ความผิดของจำเลย หากแต่พิสูจน์ว่าทรัพย์สินนั้นได้ถูกนำไปใช้กระทำความผิดหรือได้มาจากการกระทำความผิดก็เพียงพอแล้ว ทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดดังกล่าวอาจเป็นทรัพย์สินที่ได้มาโดยตรงหรือโดยอ้อมจากการนำทรัพย์สินที่ได้มาโดยตรงไปเปลี่ยนแปลงสภาพการริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่งรัฐโดยพนักงานอัยการมีหน้าที่นำพยานหลักฐานเข้าสืบเพื่อแสดงเหตุอันควรสงสัยว่าทรัพย์สินนั้นได้ใช้กระทำความผิดหรือได้มาจากการกระทำความผิดเพื่อแสดงให้เห็นว่าทรัพย์สินนั้นควรถูกริบ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นการผลักภาระการพิสูจน์ให้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย¹⁰⁵

ถ้าคดีดังกล่าวบุคคลผู้มีส่วนได้เสียมาโต้แย้งสิทธิ ผู้อ้างสิทธิมีภาระในการพิสูจน์เพื่อหักล้างพยานหลักฐานของรัฐ การริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่ง มาตรฐานการพิสูจน์ใช้หลักชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานซึ่งทั้งสองฝ่ายมีภาระการพิสูจน์ให้เห็นถึงพยานหลักฐานที่น่าเชื่อถือ โดยศาลจะพิจารณาว่าพยานหลักฐานของฝ่ายใดน่าเชื่อถือกว่ากันหรือเป็นไปได้มากกว่ากัน โดยศาลสามารถรับฟังทั้งพยานโดยตรง พยานแวดล้อม และพยานบอกเล่า (heary) โดยไม่จำเป็นต้องมี

¹⁰⁴ ชมลวรรณ เศรษฐเมธิกุล. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 90. หน้า 43.

¹⁰⁵ ชมลวรรณ เศรษฐเมธิกุล. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 90. หน้า 43-44.

การพิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัยแต่อย่างใด ซึ่งแตกต่างจากวิธีพิจารณาความอาญา แต่อย่างไรก็ตาม ยังต้องคำนึงถึงหลักทางอาญาเกี่ยวกับพยานหลักฐานบางประการ ดังเช่น พยานหลักฐานที่ได้มา โดยการค้น การยึด โดยมีขอบด้วยกฎหมาย เป็นต้น¹⁰⁶

นอกจากนี้ เมื่อการริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการแพ่งเป็นการดำเนินคดีต่อตัวทรัพย์สินจึงสามารถเริ่มต้นคดีโดยการยึดทรัพย์สินและนำเข้ามาอยู่ในอำนาจศาลที่มีเขตอำนาจเหนือทรัพย์สินนั้น ก่อนที่จะดำเนินการริบทรัพย์สินต่อ เพื่อเป็นการป้องกันการจำหน่าย จ่ายโอน หรือซ่อนเร้นทรัพย์สินที่มีประสิทธิภาพ ขั้นตอนการป้องกันการโอนทรัพย์สินที่อาจทำได้นี้ต้องมีก่อนการดำเนินคดีริบทรัพย์สินไม่ว่าโดยกระบวนการทางศาลหรือโดยฝ่ายบริหาร ซึ่งกฎหมายสหรัฐอเมริกาให้อำนาจเจ้าหน้าที่ในการริบทรัพย์สิน (Administrative Forfeiture) ไว้ในกฎหมายหลายฉบับด้วยกัน เช่น กฎหมายศุลกากร หรือแม้ในประมวลกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาด้วยเหตุผลว่าการริบทรัพย์สินโดยฝ่ายบริหารนี้มีรูปแบบที่ไม่ยุ่งยาก รวดเร็ว และประหยัดกว่าการใช้กระบวนการทางศาล กระบวนการนี้ใช้กับทรัพย์สินที่มีมูลค่าไม่เกิน 50,000 เหรียญสหรัฐ โดยมีเหตุอันควรเชื่อว่าเจตนาที่จะใช้ทรัพย์สินนั้นกระทำความผิดกฎหมาย เมื่อยึดได้แล้วต้องมีหนังสือบอกกล่าว (notice) การยึดทรัพย์สินไปยังผู้ร้องหรือผู้มีส่วนได้เสีย และประกาศแจ้งลงหนังสือพิมพ์ที่มีจำหน่ายในท้องถิ่นติดต่อกัน 3 สัปดาห์ หากมีผู้ใดจะโต้แย้งคัดค้านให้ร้องเข้ามาภายใน 20 วัน หลังจากวันประกาศ พร้อมกับวางเงินประกัน ไม่น้อยกว่า 5,000 เหรียญสหรัฐ หรือไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 ของมูลค่าทรัพย์สิน ในการริบทรัพย์สินเมื่อมีผู้โต้แย้งคัดค้านต้องส่งเรื่องให้พนักงานอัยการดำเนินการริบทรัพย์สินทางศาลต่อไป¹⁰⁷

การริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการแพ่งนี้จะช่วยแก้ไขข้อจำกัดบางประการของกระบวนการริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางอาญาโดยเฉพาะในความคิดเกี่ยวกับอาชญากรรมที่มีทรัพย์สินเป็นแรงจูงใจ ถือเป็นการทำลายเศรษฐกิจของอาชญากร ดังเช่น ความคิดเกี่ยวกับยาเสพติด ความคิดเกี่ยวกับอาชญากรรมข้ามชาติ เป็นต้น¹⁰⁸

2) กระบวนการริบทรัพย์สินทางอาญา (Criminal Forfeiture) การริบทรัพย์สินที่ถือว่าเป็นโทษทางอาญานั้นปรากฏในปี ค.ศ. 1970 ในกฎหมายป้องกันการกระทำมิฉฉาชีพ (Racketeer Influenced and Corrupt Organization statue หรือ CCE) ซึ่งรัฐสภาของสหรัฐอเมริกาได้ริเริ่มนำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาองค์กรอาชญากรรม โดยกำหนดโทษริบทรัพย์สินของผู้กระทำผิดไว้รุนแรง

¹⁰⁶ ชมลวรรณ เศรษฐเมธิกุล. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 90. หน้า 44-45.

¹⁰⁷ James R. Richards. (1999). *Transnational Criminal Organization, Cybercrime, and Money Laundering*. Boca Raton, Fla.: CRC Press. pp. 196-197.

¹⁰⁸ ชมลวรรณ เศรษฐเมธิกุล. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 90. หน้า 46.

และเป็นเงื่อนไขสืบเนื่องมาจากการลงโทษผู้กระทำความผิดนั้นโดยตรง เพราะเห็นว่าอาชญากรรมที่กระทำลง โดยมุ่งหมายหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญนั้น ต้องนำโทษริบทรัพย์สินที่รุนแรงมาใช้เพื่อยับยั้งการกระทำความผิดโดยตรง คำว่า “การริบทรัพย์สินทางอาญา” (Criminal forfeiture) จึงเริ่มมีการนำมาใช้เรียกโทษตามกฎหมายดังกล่าว แต่การริบทรัพย์สินที่เรียกว่า Civil forfeiture ตามกฎหมายต่างๆ ก็ยังคงมีอยู่ โดยใช้ในการริบทรัพย์สินที่ผิดกฎหมายหรือทรัพย์สินของผู้อื่นที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ซึ่งได้บัญญัติไว้ใน the Federal Crime and Criminal Procedure Part 1-Crime Chapter 46-Criminal Forfeiture Section 982¹⁰⁹

การริบทรัพย์สินทางอาญาดังกล่าวถือเป็นมาตรการลงโทษทางอาญาประการหนึ่งที่ใช้กับบุคคลผู้กระทำความผิด กล่าวคือเป็นกระบวนการริบทรัพย์สินซึ่งกระทำต่อบุคคล โดยฟ้องเจ้าของทรัพย์สินเป็นจำเลยในคดี (Action in Personam) ประเด็นในการพิจารณาคือ เจ้าของทรัพย์สินนั้นกระทำความผิดหรือบริสุทธิ์ ในการดำเนินการริบทรัพย์สินนั้นจึงจำต้องมีคำพิพากษาว่าจำเลยกระทำความผิดเสียก่อน ดังเช่นที่ปรากฏอยู่ใน the Federal Crime and Criminal Procedure Section 982 (a) (1), (2) หรือ (3) เป็นต้น จึงจะสามารถดำเนินการริบทรัพย์สินทางอาญาได้และหากศาลยกฟ้องก็ไม่สามารถดำเนินการริบทรัพย์สินจำเลยได้¹¹⁰

ด้วยเหตุว่าการริบทรัพย์สินประเภทนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อลงโทษต่อตัวจำเลย โดยหลักแล้วจะริบได้เฉพาะแต่ทรัพย์สินที่ศาลมีคำพิพากษาให้ริบ ดังนั้นจึงบังคับได้เฉพาะกับทรัพย์สินที่เป็นของจำเลยเท่านั้น และต้องเป็นทรัพย์สินเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดตามคำพิพากษา จึงไม่อาจริบทรัพย์สินของบุคคลภายนอกได้ เว้นแต่ในบางกรณีที่สามารถริบทรัพย์สินของบุคคลภายนอกได้ เช่น รถยนต์ที่ใช้ในการกระทำความผิดมีชื่อของบุคคลภายนอกเป็นเจ้าของ แต่เพียงในนาม แท้จริงแล้วรถยนต์คันดังกล่าวเป็นของจำเลย รถยนต์ดังกล่าวอาจถูกริบได้ เป็นต้น¹¹¹

ในการริบทรัพย์สินทางอาญานี้ไม่อาจดำเนินการริบทรัพย์สินย้อนหลังได้ และเนื่องจากการริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางอาญาเป็นส่วนหนึ่งของการฟ้องคดีอาญาต่อบุคคล เมื่อยื่นคำฟ้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจศาลเหนือจำเลย หากมีทรัพย์สินที่จะต้องริบพนักงานอัยการต้องระบุไว้ในคำฟ้องให้ชัดเจน และต้องยึดถือคำพิพากษาว่าจำเลยกระทำความผิดเป็นหลัก เนื่องจากการดำเนินการดำเนินคดีต่อบุคคล ในการวินิจฉัยการกระทำความผิดอาญา รัฐมีภาระการพิสูจน์

¹⁰⁹ The Federal Crime and Criminal Procedure Part 1-Crime Chapter 46-Forfeiture Section 982. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://law.justia.com/codes/us/2014/title-18/part-i/chapter-46/sec.-982/>. [2566, 10 พฤษภาคม]

¹¹⁰ ชมลวรรณ เศรษฐเมธิกุล. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 90. หน้า 46-47.

¹¹¹ ชมลวรรณ เศรษฐเมธิกุล. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 90. หน้า 47-48

ความผิดของจำเลยโดยใช้หลักการพิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัย (Proof Beyond Reasonable Doubt) และในกรณีที่พบว่าทรัพย์สินที่ริบนั้นเป็นของบุคคลภายนอกหรือผู้รับโอน โดยสุจริต เจ้าของที่แท้จริงหรือผู้รับโอนโดยสุจริตสามารถแสดงหลักฐานต่อศาล เพื่อร้องขอคืนทรัพย์สินนั้นเกี่ยวข้องกับ การกระทำความผิด¹¹²

3.3.3 การริบทรัพย์สินตามกฎหมายออสเตรเลีย

การริบทรัพย์สินของเครือรัฐออสเตรเลียเป็นระบบที่อิงกับการพิพากษาลงโทษ (conviction-based system) ในการดำเนินการติดตาม ยึด อาศัย หรือริบทรัพย์สินจึงต้องมีการพิจารณาพิพากษาคัดสินความผิดของผู้กระทำความผิดมาก่อน หลักการนี้ปรากฏใน Proceeds of Crime Act 1987¹¹³ โดยกำหนดให้พนักงานอัยการสามารถยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเมื่อจำเลยต้องคำพิพากษาว่ากระทำความผิด และยังให้คำจำกัดความคำว่า “ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด” (tainted property) ไว้ให้หมายความถึงทรัพย์สินที่ได้ใช้ในการกระทำความผิดหรือเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด และให้หมายความรวมถึงทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด¹¹⁴

ต่อมาในวันที่ 1 มกราคม 2003 ได้มีการบังคับใช้กฎหมายฉบับใหม่ คือ Proceeds of Crime Act 2002¹¹⁵ ซึ่งบัญญัติถึงทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดที่อยู่ในข่ายที่จะริบตามกฎหมาย อันได้แก่ทรัพย์สินที่ได้มาทั้งหมดหรือบางส่วนจากการกระทำความผิด รวมถึงเครื่องมือเครื่องใช้ในการกระทำความผิดซึ่งหมายความถึง เครื่องมือหรืออุปกรณ์ใด ๆ ที่ถูกใช้ในการกระทำความผิดหรือที่ผู้กระทำความผิดมีเจตนาที่จะใช้เพื่อกระทำความผิดและหมายความรวมถึงเครื่องมือที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดด้วย¹¹⁶

การริบทรัพย์สิน (property) ที่ใช้ในการกระทำความผิด ทรัพย์สินที่ริบจะตกเป็นของแผ่นดินและถ้าทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินที่มีทะเบียน รัฐบาลมีสิทธิแก้ไขรายการทางทะเบียนเพื่อเป็นเจ้าของ (owner) ของทรัพย์สินนั้นได้¹¹⁷

¹¹² ชมลวรรณ เศรษฐเมธิกุล, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 90, หน้า 48.

¹¹³ Proceeds of Crime Act 1987. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : https://www.imolin.org/doc/amlid/Australia/Australia_Proceeds_of_Crime_Act_No.87-1987.pdf. [2566, 10 พฤษภาคม]

¹¹⁴ ชมลวรรณ เศรษฐเมธิกุล, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 90, หน้า 49.

¹¹⁵ Proceeds of Crime Act 2002. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2002/29/data.pdf>. [2566, 10 พฤษภาคม]

¹¹⁶ นรารวรรณ พรหมจรรย์, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 87, หน้า 66-67.

¹¹⁷ ปกรณ์ นิลประพันธ์. (2551). ทรัพย์สินที่สามารถริบได้ตามกฎหมายของต่างประเทศ เล่ม 25 ตอน 2. *วารสารกฎหมายปกครอง*. หน้า 7.

นอกจากนี้ ในส่วนของการริบทรัพย์สินนั้น กฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดให้มีการยึดทรัพย์สินไว้ชั่วคราว โดยพนักงานอัยการสามารถยื่นคำร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งห้ามมิให้บุคคลใด ๆ ดำเนินการใด ๆ กับทรัพย์สินเฉพาะสิ่งของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ต้องหาในความผิดนั้น ๆ¹¹⁸ ซึ่งหากศาลพิพากษายกฟ้องหรือพิพากษาว่าจำเลยไม่มีความผิดในความผิดที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินที่ยึดหรือศาลไม่มีคำสั่งให้ริบทรัพย์สินนั้นให้คำสั่งนั้นมีผลบังคับ 28 วัน นับแต่วันที่มิคำสั่ง

การริบทรัพย์สินที่ได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิดของประเทศในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common law System) สรุปได้ดังนี้¹¹⁹

1) การริบทรัพย์สินที่ได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิดของประเทศในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common law System) มีวัตถุประสงค์ในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีทดแทนและทฤษฎีอรรถประโยชน์และเป็นไปในแนวทางเดียวกับกฎหมายในกลุ่มซีวิลลอว์

2) การริบทรัพย์สินที่ใช้ในการกระทำความผิดหรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิดในประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น สามารถเริ่มต้นคดีได้โดยการยึดทรัพย์สินและนำเข้ามาอยู่ในเขตอำนาจศาลที่มีเขตอำนาจเหนือทรัพย์สินนั้น เพื่อป้องกันการจำหน่ายหรือชุกซ่อนทรัพย์สิน โดยสามารถทำได้เมื่อทรัพย์สินที่ยึดต้องมีมูลค่าไม่เกิน 50,000 เหรียญสหรัฐและมีเหตุอันควรเชื่อว่าเจตนาที่จะใช้ทรัพย์สินนั้นทำผิดกฎหมาย ซึ่งเป็นลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากกฎหมายของประเทศอื่นในกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ปรากฏลักษณะพิเศษเช่นนี้ในแนวทางของกลุ่มประเทศซีวิลลอว์

3) การริบทรัพย์สินทางแพ่งกระทำได้ต่อเมื่อมี “เหตุอันควรเชื่อได้” (probable cause) ว่าทรัพย์สินนั้นถูกนำไปใช้ในการกระทำความผิด โดยพนักงานอัยการมีหน้าที่พิสูจน์เพื่อแสดงเหตุอันควร สงสัยดังกล่าวและเจ้าของทรัพย์สินมีภาระการพิสูจน์ว่าทรัพย์สินของตนไม่สมควร ต้องถูกริบ ซึ่งแตกต่างจากแนวทางของกลุ่มประเทศซีวิลลอว์ อันมีแนวทางตามหลักการริบทรัพย์สินที่เป็นมาตรการลงโทษ (Punitive Forfeiture) การที่รัฐจะเข้าไปแทรกแซงสิทธิในทรัพย์สินของปัจเจกชนได้นั้น รัฐจะต้องเคารพหลักเรื่องความผิด (The Guilt Principle) กล่าวคือ การลงโทษบุคคลใดต้องเป็นเรื่องที่ผู้นั้นมีความผิดอย่างหนึ่งอย่างใด ดังนั้น การริบทรัพย์สินที่ได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด ศาลจะมีอำนาจดุลพินิจก็ต่อเมื่อจำเลยมีความผิด

อนึ่ง ในกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ รูปแบบการริบทรัพย์สิน มิได้เป็นไปในแนวทางเดียวกันทั้งหมด กล่าวคือ เครือรัฐออสเตรเลียใช้ระบบการริบทรัพย์สินแบบอิงกับการพิพากษาลงโทษ

¹¹⁸ ชมลวรรณ เศรษฐเมธิกุล. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 90. หน้า 49.

¹¹⁹ นรวรรณ พรหมจรรย์. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 87. หน้า 67.

ศาลออสเตรเลียจะมีคำสั่งให้บริษัทยุติการใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิดได้ก็ต่อเมื่อ จำเลยต้องคำพิพากษาว่ากระทำความผิด

4) กระบวนการริบทรัพย์สินทางแพ่งไม่สิ้นสุดลง เมื่อผู้กระทำความผิดถึงแก่ความตาย ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มชีวิตล่อว¹²⁰

เครือรัฐออสเตรเลีย มลรัฐนิวเซาท์เวลส์ มีหน่วยงานที่ชื่อว่า The Office of the Sheriff หรือเจ้าพนักงานรักษาความปลอดภัย (Security Officers)¹²¹ หมายถึง Sheriff หรือบุคคลอื่นใดที่ Sheriff แต่งตั้งทำหน้าที่สนับสนุนการปฏิบัติของศาล ได้แก่ การรักษาความปลอดภัยในบริเวณศาล การดูแลระบบลูกขุนการริบทรัพย์สิน การส่งหมาย/คำสั่งและบังคับให้เป็นไปตามกฎหมาย/คำสั่ง/คำพิพากษาของศาล (รวมทั้งหมายจับ) นอกจากนี้กฎหมายยังกำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานรักษาความปลอดภัยไว้โดยเฉพาะ เช่น การค้นบุคคลและยานพาหนะ การริบทรัพย์สินต้องห้าม การจับเฉพาะในกรณีที่บุคคลนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้าหรือเพิ่งได้กระทำความผิดดังกล่าวหรือ มีเหตุอันควรเชื่อว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิด

Court Security Act 2005 Section 12¹²² กำหนดให้มีอำนาจในการยึดสิ่งของต้องห้ามและสิ่งอื่นๆ

1) อำนาจในการเข้าครอบครองและอายัดสิ่งของบางอย่าง เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยอาจอยู่ในสถานที่ใดๆ ศาลก็ได้

(ก) เข้าครอบครองสิ่งใดๆ ที่เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยมีเหตุอันควรเชื่อว่าเป็น

(1) สิ่งของต้องห้าม หรือ

(2) อุปกรณ์ที่ไม่เหมาะสม หรือ

(3) อุปกรณ์บันทึกหรืออุปกรณ์อื่นๆ ที่ใช้โดยฝ่าฝืนมาตรา 9 หรือ 9A หรือ

(4) ฟิล์ม เทป หรือสื่อบันทึกอื่นๆ ในอุปกรณ์บันทึกหรืออุปกรณ์อื่น ๆ ที่

ใช้ในการฝ่าฝืน มาตรา 9 หรือ 9A และ

(ข) ยึดสิ่งของนั้น

¹²⁰ นรารรรถ พรหมจรรย์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 87. หน้า 68.

¹²¹ พระราชบัญญัติรักษาความปลอดภัยศาล Court Security Act 2005. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : [https://legislation.nsw.gov.au/view/whole/html/inforce/current/act-2005-001#sec.4\[2566, 25 พฤษภาคม\]](https://legislation.nsw.gov.au/view/whole/html/inforce/current/act-2005-001#sec.4[2566, 25 พฤษภาคม])

¹²² พระราชบัญญัติรักษาความปลอดภัยศาล Court Security Act 2005. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : [https://legislation.nsw.gov.au/view/whole/html/inforce/current/act-2005-001#sec.12\[2566, 25 พฤษภาคม\]](https://legislation.nsw.gov.au/view/whole/html/inforce/current/act-2005-001#sec.12[2566, 25 พฤษภาคม])

2) ของที่ยึดไว้คืนหรือมอบให้ตำรวจ เจ้าพนักงานรักษาความปลอดภัย ที่ยึดของ ตามมาตรานี้ (ของที่ยึด)จะต้อง

(ก) หากเจ้าหน้าที่ตรวจสิ่งของจนเป็นที่พอใจแล้วว่า ไม่ต้องเก็บรักษาไว้เป็น หลักฐานและเห็นว่าบุคคลนั้น ชอบด้วยกฎหมายที่จะครอบครองสิ่งนั้น ให้คืนสิ่งของนั้นแก่ผู้ถูกยึด หรือ

(ข) ถ้าเจ้าหน้าที่ไม่พอใจให้มอบสิ่งของ (หรือมีเหตุให้ต้องมอบสิ่งของนั้น) แก่ ผู้บังคับการท้องที่หรือผู้ บังคับการตำรวจภูธร ท้องที่หรือเขตที่ตั้งศาล โดยเร็วตามสมควรแก่เหตุ หลังจากการยึดได้

สรุปได้ว่า เจ้าพนักงานรักษาความปลอดภัย (Security Officers) มีอำนาจที่จะเข้า ครอบครองและรับสิ่งต่าง ๆ ในศาลได้ เมื่อมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่ามีสิ่งของต้องห้าม หรืออุปกรณ์ที่ ไม่เหมาะสม หรืออุปกรณ์บันทึกหรืออุปกรณ์อื่น ๆ หรือสื่อบันทึกอื่น ๆ อุปกรณ์บันทึกหรือ อุปกรณ์อื่น ๆ เจ้าพนักงานรักษาความปลอดภัยมีอำนาจยึดสิ่งของไว้คืนหรือมอบให้ตำรวจยึดไว้ได้ ถ้าเจ้าหน้าที่ตรวจสิ่งของจนเป็นที่พอใจแล้วว่า ไม่ต้องเก็บรักษาไว้เป็นหลักฐานและเห็นว่าเป็นการ ชอบด้วยกฎหมาย ให้ผู้ครอบครองสิ่งของนั้นคืนให้แก่ผู้ถูกยึดหรือถ้าเจ้าหน้าที่ไม่พอใจให้มอบ สิ่งของ (หรือมีเหตุให้ต้องให้สิ่งของนั้น) แก่ผู้บังคับการ ท้องที่ หรือผู้บังคับการ ตำรวจภูธรท้องที่ หรือเขตที่ตั้งศาลโดยเร็วตามสมควรแก่เหตุหลังจากการยึดได้

3.4 พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562

พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562¹²³ บัญญัติขึ้นเพื่อกำหนดให้มีเจ้า พนักงานตำรวจศาลในการทำหน้าที่จับกุมผู้ต้องหา จำเลย หรือผู้ที่ศาลได้ออกหมายจับแล้วบังคับ คดีอาญาเพื่อชำระค่าปรับและบังคับคดีผู้ประกันในคดีอาญา และรักษาความสงบเรียบร้อยความ ปลอดภัยแก่ข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม บุคลากร ทรัพย์สินและอาคารสถานที่ของ ศาลยุติธรรม โดยประกาศราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 16 เมษายน 2562 มีผลใช้บังคับ เมื่อพ้น 90 วัน นับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา¹²⁴ เหตุผลและความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพ ของบุคคลตามพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดี

¹²³ พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562.

¹²⁴ ปุณณพัฒน์ มหาสิทธิ์กุล. (2563). *บทบาทของเจ้าพนักงานตำรวจศาลในการอำนวยความยุติธรรม : ศึกษา เฉพาะกรณีศูนย์รักษาความปลอดภัย สำนักงานศาลยุติธรรม*. เอกสารวิชาการรายบุคคลอบรมหลักสูตร “ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล” รุ่นที่ 19 วิทยาลัยข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการ ศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม. หน้า 6.

เป็นไปโดยมีประสิทธิภาพ มีเจ้าพนักงานตำรวจศาลทำหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยความปลอดภัยแก่ข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม และจับกุมผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หลบหนีและผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกหรือคำสั่งศาล ซึ่งการตราพระราชบัญญัตินี้ สอดคล้องกับเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในมาตรา 26 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแล้ว

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562”

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ในพระราชบัญญัตินี้

“ศาล” หมายความว่า ศาลยุติธรรม

“เจ้าพนักงานตำรวจศาล” หมายความว่า บุคคลที่เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 4 ให้เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมจัดให้มีเจ้าพนักงานตำรวจศาลในจำนวนที่เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่ ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงควมมีประสิทธิภาพ ความคุ้มค่า และความไม่ซ้ำซ้อน

มาตรา 5 เจ้าพนักงานตำรวจศาลมีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้

- 1) รักษาความสงบเรียบร้อยและรักษาความปลอดภัยบุคคลและทรัพย์สินในบริเวณศาล
- 2) ป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดในบริเวณศาล
- 3) รักษาความปลอดภัยและคุ้มครองข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พนักงานและลูกจ้างของศาลและสำนักงานศาลยุติธรรมซึ่งกระทำการตามหน้าที่ หรือเพราะเหตุที่จะกระทำหรือได้กระทำการตามหน้าที่ รวมทั้งอาคารสถานที่ และทรัพย์สินของศาลและสำนักงานศาลยุติธรรม

- 4) ปฏิบัติตามคำสั่งศาลในการแจ้งให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวโดยศาลแล้วหนีหรือจะหลบหนี หรือถ้ามีเหตุจำเป็นที่ไม่สามารถขอความช่วยเหลือจากพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ทันเวลาที่ ก็ให้มีอำนาจจับผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นได้ และเมื่อจับได้แล้วให้นำผู้ถูกจับไปยังศาลโดยเร็ว

- 5) เมื่อศาลได้ออกหมายจับผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกหรือคำสั่งศาลให้ศาลมีคำสั่งตั้งเจ้าพนักงานตำรวจศาลเป็นผู้จัดการตามหมายจับ และหากศาลเห็นสมควร ศาลอาจให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้จัดการตามหมายจับด้วย โดยมีเจ้าพนักงานตำรวจศาลเป็นผู้สนับสนุนก็ได้

มาตรา 6 ผู้ที่จะได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงานตำรวจศาล ต้องมีคุณสมบัติและ ไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

1) มีสัญชาติไทยโดยการเกิด
 2) มีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์
 3) เป็นผู้เลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น
 ประมุข

4) ไม่เป็นข้าราชการการเมือง ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือ
 ผู้บริหารท้องถิ่น

5) ไม่เป็นผู้ดำรงตำแหน่งใด ๆ ในพรรคการเมือง

6) มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามอื่นตามที่กำหนดในระเบียบคณะกรรมการ
 ข้าราชการศาลยุติธรรมตามกฎหมาย ว่าด้วยระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม ให้เลขาธิการ
 สำนักงานศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาแต่งตั้งบุคคลซึ่งมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตาม
 วรรคหนึ่งและผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตรที่คณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรมตามกฎหมาย
 ว่าด้วยระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรมประกาศกำหนดเป็นเจ้าพนักงานตำรวจศาล

มาตรา 7 เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 5 (1) (2) และ (3) สำนักงาน
 ศาลยุติธรรมอาจขอให้หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน หรือ
 เข้าร่วมปฏิบัติหน้าที่ได้ตามความจำเป็น

มาตรา 8 การใช้สิทธิฟ้องคดีต่อศาลอันเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้
 และเป็นเรื่องความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติหน้าที่ให้อยู่ในอำนาจของ
 ศาลยุติธรรม

มาตรา 9 เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้สำนักงานศาล
 ยุติธรรม ได้รับยกเว้นไม่อยู่ภายใต้บังคับกฎหมายว่าด้วยอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด
 ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน และกฎหมายว่าด้วยการควบคุมยุทธภัณฑ์เช่นเดียวกับราชการ
 ทหารและตำรวจตามกฎหมายดังกล่าว ทั้งนี้ การมีและใช้อาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด
 ดอกไม้เพลิง สิ่งเทียมอาวุธปืน และยุทธภัณฑ์ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาล
 ยุติธรรมตามกฎหมาย ว่าด้วยระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรมกำหนด

มาตรา 10 ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้เจ้าพนักงานตำรวจศาลเป็นเจ้า
 พนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา และให้มีหน้าที่และอำนาจเช่นเดียวกับพนักงานฝ่ายปกครอง
 หรือตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 11 ให้ประธานศาลฎีการักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

โดยมีเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 คือ
 โดยที่มีสถานการณ์อันอาจกระทบต่อการทำหน้าที่ของผู้พิพากษาในการอำนวยความยุติธรรม และ

มีการผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวโดยศาลหลบหนี รวมทั้งมีผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกหรือคำสั่งศาล ซึ่งถูกออกหมายจับแล้วแต่ยังไม่สามารถจับกุมได้ทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีล่าช้า อาจทำให้ผู้กระทำความผิดไม่ได้รับการลงโทษ สถานการณ์ดังกล่าวเกิดจากการที่ไม่มีบุคลากรของศาลที่มีฐานะเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในการรักษาความสงบเรียบร้อย รักษาความปลอดภัยข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม บุคลากร ทรัพย์สิน และอาคารสถานที่ของศาลยุติธรรม ตลอดจนจนอำนาจการสนับสนุนและเสริมสร้างประสิทธิภาพการจับกุมผู้ต้องหา จำเลยหรือบุคคลเหล่านั้น ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินคดีของศาลเป็นไปอย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพสมควรกำหนดให้มีเจ้าพนักงานตำรวจศาล ทำหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อย รักษาความปลอดภัยข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม บุคลากร ทรัพย์สิน และอาคารสถานที่ของศาลยุติธรรม และดำเนินการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจับกุมผู้ต้องหาและจำเลยที่หลบหนีการปล่อยชั่วคราว หรือผู้ที่ศาลได้ออกหมายจับแล้ว

สาระสำคัญของกฎหมาย พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 มีดังต่อไปนี้¹²⁵

กำหนดนิยามคำว่า “เจ้าพนักงานตำรวจศาล” หมายความว่า บุคคลที่เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ (มาตรา 3)

กำหนดให้สำนักงานศาลยุติธรรมมีเจ้าพนักงานตำรวจศาลในจำนวนที่เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่โดยคำนึงถึงควมมีประสิทธิภาพ ความคุ้มค่า และความไม่ซ้ำซ้อน (มาตรา 4)

กำหนดหน้าที่และอำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจศาล (มาตรา 5) ดังต่อไปนี้

(1) รักษาความสงบเรียบร้อยและรักษาความปลอดภัยบุคคลและทรัพย์สินในบริเวณศาล

(2) ป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดในบริเวณศาล

(3) รักษาความปลอดภัยและคุ้มครองข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พนักงานและลูกจ้างของศาลและสำนักงานศาลยุติธรรม ซึ่งกระทำการตามหน้าที่ หรือเพราะเหตุที่จะกระทำหรือได้กระทำการตามหน้าที่ รวมทั้งอาคารสถานที่และทรัพย์สินของศาลและสำนักงานศาลยุติธรรม

(4) ปฏิบัติตามคำสั่งศาลในการแจ้งให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวโดยศาลแล้วหนีหรือจะหลบหนี หรือถ้ามีเหตุจำเป็นที่ไม่สามารถขอความช่วยเหลือจากพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ทันทั่วทั้งที่ ก็ให้มีอำนาจจับผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นได้และเมื่อจับได้แล้วให้นำผู้ถูกจับไปยังศาลโดยเร็ว

¹²⁵ ปุณณพัฒน์ มหาสิทธิ์ตระกูล, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 124, หน้า 6.

(5) เมื่อศาลได้ออกหมายจับผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกหรือคำสั่งศาลให้ศาลมีคำสั่งตั้งเจ้าพนักงานตำรวจศาลเป็นผู้จัดการตามหมายจับ และหากศาลเห็นสมควรศาลอาจให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้จัดการตามหมายจับด้วย โดยมีเจ้าพนักงานตำรวจศาลเป็นผู้สนับสนุน

กล่าวโดยสรุป มาตรา 5 ได้กำหนดหน้าที่และอำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจศาล ดังนี้¹²⁶

1) กรณีเกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อย การป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดในบริเวณศาล และการรักษาความปลอดภัยและคุ้มครองข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พนักงานและลูกจ้างของศาล และสำนักงานศาลยุติธรรม

2) การปฏิบัติตามคำสั่งศาล ในกรณีการจับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวโดยศาลแล้วหนีหรือจะหลบหนี และกรณีการตักจับบุคคลผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกหรือคำสั่งศาล

กำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของเจ้าพนักงานตำรวจศาล คือ ต้องมีสัญชาติไทย โดยการเกิดมีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์ เป็นผู้เสียในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ไม่เป็นข้าราชการการเมือง ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ไม่ดำรงตำแหน่งใด ๆ ในพรรคการเมือง และไม่มีลักษณะต้องห้ามอื่นตามที่กำหนดในระเบียบคณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม ให้เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาแต่งตั้งบุคคลซึ่งมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามวรรคหนึ่ง และผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตรที่คณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรมประกาศกำหนดเป็นเจ้าพนักงานตำรวจศาล (มาตรา 6)¹²⁷

กำหนดให้ศาลยุติธรรมอาจขอให้หน่วยงานของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ ให้ความช่วยเหลือสนับสนุน หรือเข้าร่วมปฏิบัติหน้าที่ได้ตามความจำเป็น (มาตรา 7)¹²⁸

กำหนดให้การใช้สิทธิฟ้องคดีศาลอันเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ และเป็นเรื่องความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติหน้าที่ให้อยู่ในอำนาจของศาลยุติธรรม (มาตรา 8)¹²⁹

¹²⁶ สุพิศ ประณีตพลกรัง. (2562). *เจ้าพนักงานตำรวจศาล พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562*. กรุงเทพฯ: นิติธรรม. หน้า 14.

¹²⁷ ปุณณพัฒน์ มหาสีตระกูล. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 124. หน้า 7.

¹²⁸ ปุณณพัฒน์ มหาสีตระกูล. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 124. หน้า 7.

¹²⁹ ปุณณพัฒน์ มหาสีตระกูล. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 124. หน้า 7.

กำหนดให้การปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาลให้สำนักงานศาลยุติธรรมได้รับยกเว้น ไม่อยู่ภายใต้บังคับกฎหมายว่าด้วยอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน และกฎหมายว่าด้วยการควบคุมยุทธภัณฑ์เช่นเดียวกับราชการทหารและตำรวจ ตามกฎหมายดังกล่าว ทั้งนี้ การมีและใช้อาวุธปืน เครื่องกระสุน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง สิ่งเทียมอาวุธปืนและยุทธภัณฑ์ ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรมกำหนด(มาตรา 9)¹³⁰

กำหนดให้การปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาลให้เจ้าพนักงานตำรวจศาลเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา และให้มีหน้าที่และอำนาจเช่นเดียวกับพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (มาตรา 10)¹³¹

ตามบทบัญญัติมาตรานี้ กำหนดเกี่ยวกับสถานะของเจ้าพนักงานตำรวจศาลซึ่งเป็นข้าราชการศาลยุติธรรมว่าให้มีสถานะเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาและให้มีหน้าที่และอำนาจเช่นเดียวกับพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทั้งนี้ ภายใต้ขอบเขตของการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 แต่ก็ไม่ถึงขนาดที่จะมีอำนาจเป็นพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนคดีความผิดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามอำนาจหน้าที่ได้ เพราะกฎหมายไม่ได้บัญญัติให้ถึงขนาดเป็นพนักงานสอบสวน¹³²

เห็นได้ว่า กฎหมายแบ่งเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจออกเป็น 2 กลุ่ม กล่าวคือ กลุ่มที่มีอำนาจหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนโดยทั่วไป เป็นการมีอำนาจเกี่ยวกับความผิดทุกประเภท เช่นเจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง (นายอำเภอ ปลัดอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) กับกลุ่มเจ้าพนักงานของพนักงานต่าง ๆ เช่น พศึ กรมสรรพสามิต กรมศุลกากร กรมเจ้าท่า ตรวจคนเข้าเมืองอันเป็นการกระทำตามหน้าที่ที่กฎหมายให้อำนาจไว้ ภายใต้ขอบเขตพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 เหมือนกับกรณีของฝ่ายอื่น ๆ เช่น กรณีของพศึก็มีอำนาจจับกุม นักโทษที่หลบหนีตามกฎหมายราชทัณฑ์ เจ้าพนักงานสรรพสามิต เจ้าพนักงานศุลกากร เจ้าพนักงานตรวจคนเข้าเมือง เป็นเจ้าพนักงานมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย ว่าด้วยคนเข้าเมือง เจ้าหน้าที่ป่าไม้มีอำนาจจับกุมผู้บุกรุกป่าไม้สงวนแห่งชาติ อุทยานแห่งชาติ หรือเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น ๆ เป็นต้น¹³³

¹³⁰ ปุณณพัฒน์ มหาสีตระกูล. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 124. หน้า 7.

¹³¹ ปุณณพัฒน์ มหาสีตระกูล. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 124. หน้า 7.

¹³² สุพิศ ประณีตพลกรัง. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 126. หน้า 45.

¹³³ สุพิศ ประณีตพลกรัง. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 126. หน้า 45-46.

กำหนดให้ประธานศาลฎีกาเป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ (มาตรา 11)¹³⁴

ทั้งนี้ สำนักงานศาลยุติธรรมได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ. 2565 – 2568 ศาลยุติธรรมวิสัยทัศน์ที่ยึดมั่นหลักนิติธรรมด้วยความเชื่อมั่นและศรัทธาจากประชาชน และตามพันธกิจที่ศาลยุติธรรมต้องอำนวยความยุติธรรมให้เป็นที่ประจักษ์ในความบริสุทธิ์ ยุติธรรม ค้ำครองสิทธิเสรีภาพ และลดความเหลื่อมล้ำของประชาชนให้ได้รับความเป็นธรรมอย่างทั่วถึงและเสมอภาค พัฒนาระบบการอำนวยความยุติธรรมให้เกิดสังคมสันติสุข และการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมที่ยั่งยืน ตลอดจนเสริมสร้างความเข้มแข็งความเชื่อมั่นศรัทธา และการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบบงานศาลยุติธรรมให้เป็นที่ประจักษ์ในนานาอารยประเทศ ประกอบไปด้วยยุทธศาสตร์ (TRUST) 5 ยุทธศาสตร์ด้วยกัน กล่าวคือ ยุทธศาสตร์ T เชื่อมมั่นศรัทธาการอำนวยความยุติธรรม (Trusted Justice) ยุทธศาสตร์ R เชื่อมมั่นในระดับสากล (Reliability) ยุทธศาสตร์ U การดำเนินงานอันเป็นมาตรฐานไปในทิศทางเดียวกัน (Uniformity) ยุทธศาสตร์ S พัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainability) และยุทธศาสตร์ T เปลี่ยนผ่านสู่อนาคต (Transformation)¹³⁵

¹³⁴ ปุณณพัฒน์ มหาสีตระกูล. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 124. หน้า 7.

¹³⁵ แผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ. 2565 – 2568